

INDEKS PRISTUPAČNOSTI LJUDSKIH PRAVA NA NIVOU MESNIH ZAJEDNICA

Pristup baziran na analizi javnih resursa

PILOT ISTRAŽIVANJE STUDIJA SLUČAJA NIŠ

IZDAVAČ:

Nacionalna koalicija za decentralizaciju – NKD

Kej Kola srpskih sestara 15/53; 18000 Niš

Telefon: +381 18 3503 770

Web: nkd.rs

AUTORI: Tadija Mitić, Petar Vranić, Bojana Vranić

UREDNIK: Tadija Mitić

PREVOD: Bojana Petrović

DIZAJN:

ŠTAMPA:

TIRAŽ:

GODINA: 2023.

ISBN-978-86-916371-2-5

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji Nacionalna koalicija za decentralizaciju realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.

SADRŽAJ

UVOD	5
Kome je namenjena ova metodologija	5
Usklađenost istraživanja za planskim dokumentima Grada Niša	6
O ljudskim pravima	8
Opis zajednica i identifikovanje ranjivih grupa	9
METODOLOGIJA	11
Korak 1. Definisanje liste prava za koja se izračunava Indeks	11
Korak 2. Definisanje ciljnih grupa	16
Korak 3. Identifikacija javnih resursa	20
Korak 4. Definisanje ocena ostvarivosti indikatora resursa	21
Korak 5. Definisanje matrice indikatora javnih resursa i ciljnih grupa	26
Korak 6. Izračunavanje indeksa pristupačnosti ljudskih prava	28
Indeks pristupačnosti Pravu na slobodu kretanja	29
Indeks pristupačnosti Pravu na jednakost i nediskriminaciju	32
Indeks pristupačnosti Pravu na participaciju	34
Indeks pristupačnosti Prava na rad	37
Indeks pristupačnosti Prava na zdravlje	40
Indeks pristupačnosti Prava na slobodno vreme i zabavu	43
Indeks pristupačnosti Prava na obrazovanje	46
Indeks pristupačnosti Pravu na informisanost	49
Indeks pristupačnosti Ljudskim pravima	52
Diskusija	55
Dodatna analiza	57

UVOD

Istraživanje prikazano u ovom dokumentu je realizovano u okviru projekta “*Gradovi pravde: Formirajmo zajednice po meri građana!*” kroz Program finansijske podrške organizacijama civilnog društva od strane Civilnog društva za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji - Europe ASAP. Glavni cilj projekta je formiranje jedinstvene baze podataka zasnovane na rezultatima ispitivanja trenutnog stanja pristupačnosti ljudskih prava u 5 gradskih opština Grada Niša kao i podizanje svesti građana, lokalnih organizacija civilnog društva i predstavnika lokalne samouprave o značaju *Human Rights City* standarda i *HRBA* principa i njihove institucionalne primene u kontekstu kreiranja javnih politika na lokalnu.

KOME JE NAMENJEN OVAJ DOKUMENT

U okviru projekta „*Gradovi pravde: Formirajmo zajednice po meri građana!*” razvijena je metodologija za ocenu pristupačnosti ljudskih prava na nivou mesnih zajednica kroz pristup baziran na analizi javnih resursa. Na osnovu ove metodologije realizovano je pilot istraživanje za teritoriju grada Niša. Istraživanje je imalo dva cilja: 1) kreiranje baze podataka javnih resursa u kontekstu njihovih kapaciteta da podrže pristupačnost ljudskim pravima, 2) sticanje preliminarnog uvida u pristupačnost ljudskih prava u mesnim zajednicama na teritoriji grada Niša. Analiza dobijenih rezultata može služiti kao podrška odlučivanju za različite aktere koji se bave zaštitom i promocijom ljudskih prava na lokalnom i nacionalnom nivou.

Na primer, javne institucije mogu koristiti rezultate za procenu u kojoj meri stvaraju ili unapređuju resurse potrebne ciljnim grupama za zadovoljenje njihovih ljudskih prava, što im dalje omogućava da donose informirane odluke o resursima koji zahtevaju ukidanje, uspostavljanje ili unapređenje, čime ispunjavaju svoje obaveze i unapređuju javne politike koje utiču na ljudska prava.

Sa druge strane organizacije civilnog društva i neformalne grupe mogu koristiti rezultate kako bi zagovarali promene u lokalnim ili nacionalnim politikama, podizali svest o važnim pitanjima iz oblasti ljudskih prava i podržavali marginalizovane grupe u svojim zajednicama.

Prikazane analize mogu biti osnov za interdisciplinarna istraživanja koja doprinose boljem razumevanju pitanja ljudskih prava. Dobijene podatke mogu koristiti za formulisanje preporuka za politike.

Upoznavanje opšte javnosti sa rezultatima istraživanja može poslužiti i za obrazovanje šire javnosti o ovim pitanjima. To može rezultirati povećanjem svesti, podrške principima ljudskih prava i građanskog angažmana putem fokus grupa i drugih oblika participativnih istraživanja.

USKLAĐENOST ISTRAŽIVANJA ZA PLANSKIM DOKUMENTIMA GRADA NIŠA

Kao polazna osnova za istraživanje izvršen je uvid u strateška i planska dokumenta relevantna za oblast istraživanja. Uvidom u strateške dokumente Grada Niša, utvrđeno je da je većina istih istekla, odnosno da je važila do 2020. godine.¹ Jedan od važećih dokumenata, jeste Plan razvoja Grada Niša za period 2021-2027. godine. Pregledom strategije razvoja za period od 2009. do 2020, uočeni su sledeći izazovi:

- Generalno slab ekonomski kontekst;
- Nepovoljni socijalni uslovi;
- Nedovoljno razvijen sistem infrastrukture;
- Nedovoljno razvijeno informaciono društvo.

¹<https://www.gu.ni.rs/strateska-dokumenta/strategija-razvoja-grada-nisa/>

Na osnovu ovih izazova, definisani su sledeći razvojni pravci:

- Ekonomski razvoj;
- Teritorijalni razvoj i zaštita životne sredine;
- Društveni razvoj;
- Upravljanje.

Analizom ciljeva koji bi vodili ovim razvojnim pravcima, za potrebe ovog istraživanja, izdvojeni su oni koji su povezani sa ostvarivanjem prava koja su definisana metodologijom:

- konkurentna poljoprivreda i dostojanstven kvalitet života u ruralnim sredinama;
- obezbeđivanje mogućnosti za lični razvoj i afirmaciju (kroz obrazovanje, kulturu i sport);
- obezbeđivanje bogatog, raznovrsnog i kvalitetnog društvenog života;
- učešće u životu Grada za sve građane Niša;
- obezbeđenje boljeg kvaliteta života socijalno ugroženim kategorijama;
- povećanje kvaliteta zdravstvene zaštite;
- kvalitativno i kvantitativno unapređenje predškolskih ustanova;
- aktivna pronatalitetna politika;
- jačanje mehanizama za rodnu ravnopravnost;
- razvoj digitalne infrastrukture i servisa pametnog grada.

Realizacija ovog istraživanja predstavlja svojevrstan doprinos sagledavanju postojećih materijalnih resursa koji su preduslov za postizanje ovih ciljeva, a samim tim i zadovoljenja ljudskih prava stanovnika svih mesnih zajednica Grada Niša. Materijalni resursi sagledani su iz perspektive dostupnosti i pristupačnosti za unapred definisane ranjive grupe (deca, žene, starije osobe, osobe sa invaliditetom, i nacionalne manjine). Ovaj pristup nudi mogućnost uvida u potrebe stanovništva mesnih zajednica i definisanja prioriteta ulaganja u unapređenje postojećih ili izgradnju novih resursa.

O LJUDSKIM PRAVIMA

Kao što je poznato, postojeće metodologije za praćenje ostvarenosti ljudskih prava podrazumevaju analize na regionalnom ili češće na nacionalnom nivou. Ovakvo sagledavanje prava, naročito u kontekstu prava pojedinaca imaju ograničen domet, tačnije u analizi velikog broja podataka, prava na nivou pojedinca mogu biti neadekvatno sagledana. Zbog toga, često se preporučuje da treba prilagoditi pristup merenja ljudskih prava na teritorijalnim nivoima ispod nacionalnog. Na primer, Savet za ljudska prava od 2006. godine svake četiri i po godine vrši reviziju ljudskih prava u svim državama članicama i u svojim smernicama naglašava preporuku za razvoj drugačijih metodologija. Pre svega, ove preporuke ističu da metodologije treba da obuhvate identifikaciju ranjivih grupa na određenoj teritoriji, a od svih ljudskih prava, poseban naglasak treba staviti na pravo na jednakost i nediskriminaciju. U ovom kontekstu, ističe se važnost razlikovanja između pristupačnosti i dostupnosti. Drugim rečima, nije dovoljno da resursi budu dostupni u zajednici, već moraju biti pristupačni svima, nezavisno od njihovih individualnih razlika (koje mogu biti potencijalni izvor diskriminacije). Monitoring pristupačnosti određenom pravu zahteva uzimanje u obzir fizičke, ekonomske i nediskriminatorne dimenzije ovog pojma.

U metodologiji koja je razvijena u okviru ovog projekta, a potom i primenjena u ovom pilot istraživanju, razmatrane su sve pomenute dimenzije. Ovakav pristup predstavlja doprinos uvidu u pristupačnost ljudskih prava i identifikovanje oblasti koje zahtevaju poboljšanje, na najnižem teritorijalnom i upravljačkom nivou, a to je nivo mesnih zajednica.

Naime, pilot istraživanje realizovano je za Grad Niš, tačnije za svih 69 mesnih zajednica ovog grada. Pošlo se od rezultata dosadašnjih analiza Nacionalne koalicije za decentralizaciju, koje ukazuju na to da postoji neprimenjivanje Human Rights Based Approach (HRBA) principa i Human Rights City (HRC) standarda pri donošenju javnih politika od strane Grada Niša. To je vidljivo iz zapisnika javnih rasprava, koji sugerišu da do sada nije bilo naglašavanja implementacije HRBA principa prilikom razvijanja lokalnih politika. Ovi principi omogućavaju lokalnim vlastima da zaštite ljudska prava svih članova lokalne zajednice, dok HRBA principi dodatno podstiču građane da aktivno učestvuju u procesima donošenja odluka.

OPIS ZAJEDNICA I IDENTIFIKOVANJE RANJIVIH GRUPA

Grad Niš, smešten u jugoistočnom delu Srbije, predstavlja administrativni centar Nišavskog upravnog okruga i rangira se kao treći najveći grad u zemlji, odmah iza Beograda i Novog Sada. Od 2004. godine, podeljen je na pet opština: Medijanu, Palilulu, Pantelej, Crveni Krst i Nišku Banju. Ove opštine se razlikuju po površini i populaciji. Na primer, iako je Medijana sa svojih 16 km² geografski najmanja, najveći broj stanovnika, tačnije 82.360, živi upravo u ovoj opštini. S druge strane, Niška Banja zauzima najveću površinu, ali ima najmanje stanovnika među opštinama Grada Niša.

Ove opštine se takođe razlikuju i po karakteristikama stanovništva. Na primer, Medijana ima veliki broj stanovnika koji žive u gradskim naseljima, dok većina stanovnika Niške Banje živi u ruralnim područjima. Slične razlike primećuju se i u ostalim opštinama, sa specifičnostima kao što su starosna struktura stanovništva u mesnim zajednicama Rautovo i Bancarevo, ili odsustvo stanovnika u Koritnjaku.

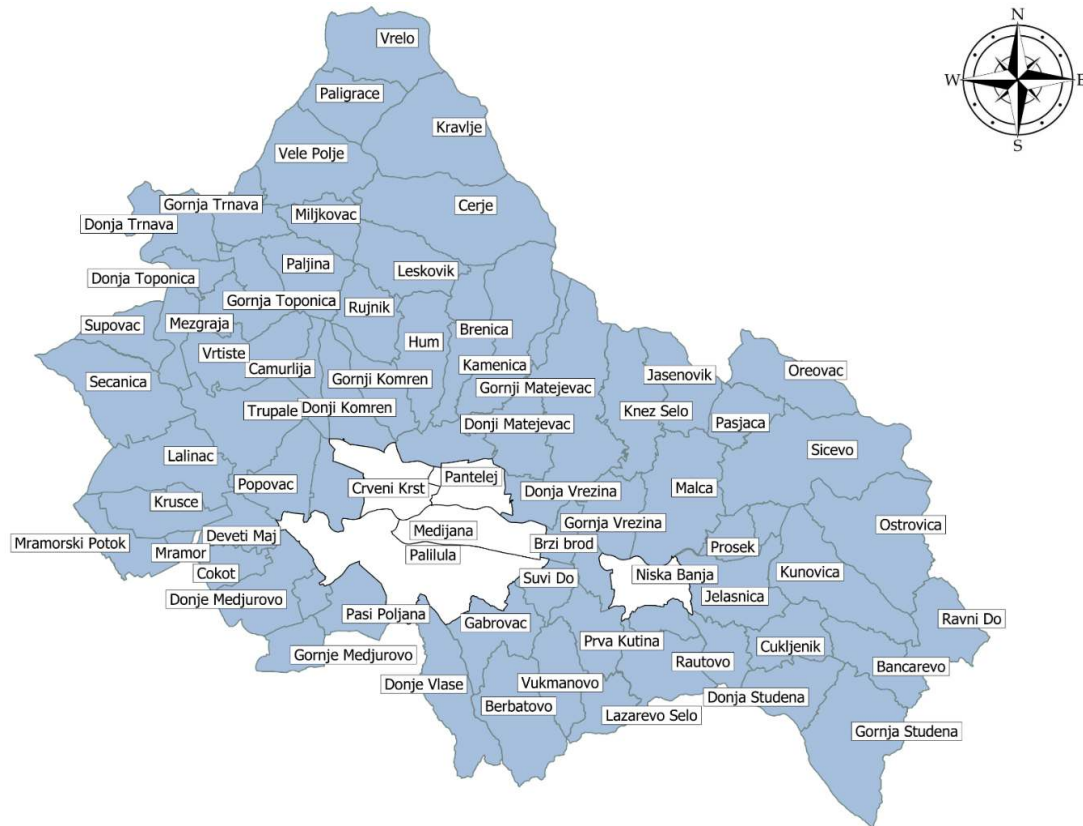
Što se tiče nacionalnih manjina, Romi su najzastupljeniji u Gradu Nišu, pretežno naseljeni u opštinama Palilula i Crveni Krst, iako tačni podaci po mesnim zajednicama trenutno nisu dostupni.

Ove i druge specifičnosti opština ukazuju na potrebu sagledavanja razvoja, potencijala i ostvarenosti ljudskih prava na nivou teritorijalne jedinice manje od opštine, naglašavajući važnost razmatranja potreba stanovništva u njihovim lokalnim zajednicama radi adekvatne analize, kreiranje politika i resursa koji će zadovoljiti te potrebe.

Naime, u Medijani od ukupno 85.969 stanovnika, svega 4.642 živi u naselju koje nije gradskog tipa, dok u Niškoj Banji od 14.680 stanovnika, većina njih (10.300) živi u ovom tipu naselja. Kada je u pitanju opština Palilula, od 73.801 stanovnika, 54.597 živi u gradskom, a ostatak u ostalim tipovima naselja. Opština Pantelej ima ukupno 53.486 stanovnika, gde 34.724 živi u gradskom, a 18.762 u ostalim tipovima naselja. Od ukupno 32.301 stanovnika opštine Crveni Krst, 12.516 živi u gradskom, a 19.785 u ostalim tipovima naselja. U okviru ovih pet opština, postoji 69 mesnih zajednica (Slika 1). Kao i opštine, mesne zajednice nisu homogene i njihove

specifičnosti mogu biti predmet specifičnijih izučavanja. Rautovo i Bancarevo predstavljaju „najstarije“ zajednice gde prosečna starost stanovništva iznosi više od 69 godina, dok u zajednicama Pasi Poljana, Donja Vrežina i Donji Komren prosečna starost je oko 38 godina.

Ovakve specifičnosti opština upućuju da procena stepena razvijenosti, potencijala za dalji razvoj, ostvarenosti ljudskih prava i sl. najcelishodnije mogu biti sagledani na teritorijalnom nivou manjem od jedinice lokalne samouprave. Naime, sagledavanje određenih karakteristika samo na nivou regiona, pa i JLS može voditi trendu previda neravnomernog razvoja i ne sagledavanja potreba stanovništva tamo gde se one najcelishodnije iskazuju – u njihovoj neposrednoj zajednici.

Slika 1. Lokalne zajednice na teritoriji Grada Niša koje su predmet istraživanja.

METODOLOGIJA

Kao što je već objašnjeno, ovo istraživanje se bazira na metodologiji za izradu indeksa pristupačnosti ljudskih prava na nivou mesnih zajednica - pristup baziran na analizi javnih resursa (u daljem tekstu Metodologija). Cilj ove metodologije jeste formiranje Indeksa pristupačnosti ljudskim pravima (u daljem tekstu Indeks) za sticanje dubljih uvida u pristupačnost ljudskih prava na najnižem teritorijalnom nivou i nižem nivou lokalne samouprave. Pristupačnost ljudskih prava odnosi se i na ideju da određena ljudska prava (u daljem tekstu Prava), posebno ekonomska, socijalna i kulturna prava, često zahtevaju dostupnost materijalnih resursa koje pojedinci mogu da ostvare i uživaju. Ovi resursi obuhvataju i materijalne i infrastrukturne elemente koji su neophodni ljudima da ostvare svoja Prava. Izračunavanje Indeksa se sastoji iz šest koraka. U skladu sa tim u nastavku su detaljno prikazani koraci koji obuhvataju definisanje liste Prava, ciljnih grupa, javnih resursa i izračunavanje Indeksa. Detaljnije objašnjenje Metodologije možete pogledati u Metodologiji za izradu indeksa pristupačnosti ljudskih prava na nivou mesnih zajednica.

KORAK 1.

DEFINISANJE LISTE PRAVA ZA KOJA SE IZRAČUNAVA INDEKS

Predmet ove metodologije su Prava za čije su delimično ili potpuno ostvarivanje potrebni određeni fizički resursi. Za izbor Prava koja su analizirana sprovedeno je detaljno terensko istraživanje dostupnih javnih resursa i izabrana su Prava koja zadovoljavaju uslov da postoje dostupna najmanje dva javna resursa za merenje njihove pristupačnosti. Sa druge strane sprovedena je analiza dostupnosti resursa u svim zajednicama kako bi imali ravnomernu distribuciju javnih resursa za smisleno poređenje Prava (Tabela 1). Ukupno je odabrano osam prava za poređenje, četiri iz grupe političkih i građanskih prava i četiri iz grupe ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava (Tabela 2), dok je analiza je pokazala da sva naselja (lokalne zajednice) koje su predmet ovog istraživanja, zadovoljavaju gore navedeni uslov.

²U realizaciji terenskog istraživanja je napravljena detaljna foto dokumentacija svih dostupnih javnih resursa u selektovanim mesnim zajednicama koji su prethodno popisani desk analizom. Ukupno je registrovan i fotografisan 221 objekat.

NOMENKLATURA

Republički zavod za statistiku	RZS
JKP Direkcija za javni prevoz Grada Niša	JKPDN
Open Street Map	OSM
Terensko Istraživanje	Tel
Osobe sa invaliditetom	OSI
Regulatorno telo za elektronske komunikacije i poštanske usluge	RATEL
Organizovani javni prevoz	OJP
Signal mobilnih operatera	SMO
Sportski tereni	SpT
Dečja igrališta	Del
Postojanje zdravstvene ustanove	PZU
Postojanje apoteke	APT
Postojanje pošte	POŠ
Postojanje škole	ŠKO
Postojanje vrtića	VRT

Tabela 1. Lista javnih resursa u lokalnim zajednicama.

Lokalna zajednica	GMP	VRT	SMO	Poš	OJP	ŠKO	PZU	APT	SpT	Del	Broj resursa
Bancarevo	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	3
Berbatovo	0	0	1	0	1	1	0	0	1	0	4
Berčinac	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2
Brenica	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Brzi brod	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	7
Bubanj	1	0	1	0	1	0	0	0	1	1	5
Čamurlija	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Cerje	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	4
Čokot	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	6
Čukljenik	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Deveti Maj	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	8
D. Studena	1	0	1	0	1	1	0	0	1	1	6
D. Toponica	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
D. Trnava	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	6
D. Vrežina	1	0	1	0	1	0	1	1	1	0	6
D.Međurovo	1	0	1	1	1	0	1	1	1	0	7
Donje Vlase	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	3
D. Komren	1	0	1	0	1	0	0	1	0	0	4
D.Matejevac	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Gabrovac	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	7
G. Studena	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4

G. Toponica	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	8
G. Trnava	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
G. Vrežina	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	5
G.Međurovo	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	6
G. Komren	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
G.Matejevac	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
Hum	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	8
Jasenovik	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Jelašnica	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0	7
Kamenica	1	0	1	0	1	1	1	0	1	1	7
Knez Selo	1	0	1	0	1	1	0	0	1	1	6
Koritnjak	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2
Kravlje	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Krušće	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	3
Kunovica	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	3
Lalinac	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Lazarevo S.	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	3
Leskovik	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Malča	1	0	1	1	1	0	1	0	1	0	6
Manastir	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2
Medoševac	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	6
Mezgraja	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Miljkovac	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Mramor	1	0	1	1	1	1	0	0	1	0	6

Mramorski P.	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	4
Nikola Tesla	1	0	1	1	1	0	1	0	1	1	7
Niska Banja	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	9
Oreovac	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	3
Ostrovica	1	0	1	0	1	1	1	0	1	1	7
Paligrace	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Paljina	0	0	1	0	1	1	0	0	1	0	4
Pasi Poljana	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	7
Pasjača	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	5
Popovac	1	0	1	1	1	0	1	1	1	0	7
Prosek	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Prva Kutina	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	5
Rautovo	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Ravni Do	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	3
Rujnik	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Sečanica	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	4
Sićevo	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	8
Supovac	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	5
Suvi Do	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Trupale	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	7
Vele Polje	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	5
Vrelo	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	4
Vrtište	1	0	1	0	1	1	0	0	1	1	6
Vukmanovo	1	0	1	0	1	1	0	0	0	1	5

Grupe prava	Pravo
Politička i građanska prava	Pravo na slobodu kretanja Pravo na jednakost i nediskriminaciju Pravo na participaciju Pravo na informisanost
Ekonomska, socijalna i kulturna prava	Pravo na rad Pravo na obrazovanje Pravo na slobodno vreme i zabavu (igru) Pravo na zdravlje

Tabela 2. Prava.

KORAK 2.

DEFINISANJE CILJNIH GRUPA

U ovom koraku su definisane ciljne grupe za koje će se posmatrati pristupačnost Pravima. Na početku je izdvojeno pet ciljnih grupa (ranjivih grupa): žene, deca, satrije osobe, osobe sa invaliditetom, i nacionalne manjine. Kako bi proverili relevantnost odabranih kategorija, odnosno da li u posmatranim zajednicama imamo pripadnike odabranih kategorija sprovedena je demografska analiza na osnovu podataka RSZ, odnosno knjige popisa (tabele popisa)³ za 2022. godinu (Tabela 3). Nakon analize je utvrđeno da ne postoje podaci za nacionalne manjine na ovom prostornom nivou pa je u skladu sa tim kategorija nacionalnih manjina isključena iz daljeg razmatranja. Za usvojene ciljne grupe pristup Pravu je analiziran ako je zadovoljen uslov da postoji makar jedan pripadnik posmatrane ciljne grupe u mesnoj zajednici, odnosno da je zadovoljen indikator potrebe za određenim resursom (ako postoji jedno dete, postoji i potreba za ostvarivanjem prava na obrazovanje, odnosno potreba za postojanjem objekta obrazovanja).

³<https://popis2022.stat.gov.rs/sr-cyrl/popisni-podaci-eksel-tabele/>

Tabela 3. Prikaz demografskog profila posmatranih zajednica.

Lokalna zajednica	deca	deca do 5 god	žene 20-65	žene 65+	starije osobe	OSI	ukupno
Bancarevo	0	0	7	23	47	0	66
Berbatovo	39	6	87	48	83	9	327
Berčinac	13	2	26	17	31	0	105
Brenica	101	28	163	45	83	3	522
Brzi brod	895	231	1525	363	505	50	4842
Bubanj	125	24	170	43	90	0	548
Čamurlija	105	19	183	52	91	16	554
Cerje	28	3	40	45	82	6	212
Čokot	307	53	423	114	231	17	1412
Čukljenik	37	7	62	42	76	3	247
Deveti Maj	1058	227	1525	352	670	62	4795
D. Studena	54	15	74	40	73	0	290
D. Toponica	49	9	97	41	76	6	324
D. Trnava	109	26	184	93	165	18	647
D. Vrežina	1451	333	2337	367	733	101	6758
D.Međurovo	356	81	519	152	286	25	1722
Donje Vlase	31	9	80	45	83	2	254
D. Komren	408	101	594	125	253	0	1838
D.Matejevac	140	22	235	104	184	18	831
Gabrovac	220	65	387	133	250	29	1238
G. Studena	55	11	78	49	93	7	322
G. Toponica	131	32	316	124	211	8	1127

G. Trnava	42	6	72	38	82	4	286
G. Vrežina	222	52	330	118	232	0	1147
G.Međurovo	187	48	305	96	181	18	1011
G. Komren	178	33	284	71	146	8	917
G.Matejevac	453	110	760	262	503	45	2513
Hum	262	53	427	129	234	13	1370
Jasenovik	78	23	114	40	79	5	396
Jelašnica	321	60	463	182	323	20	1590
Kamenica	831	177	1167	288	551	16	3745
Knez Selo	133	25	247	127	238	12	865
Koritnjak	0	0	0	0	0	0	0
Kravlje	31	8	54	95	169	3	327
Krušće	166	29	236	82	30	13	831
Kunovica	2	0	10	18	30	0	49
Lalinac	376	85	506	195	356	23	1806
Lazarevo S.	31	7	39	10	33	1	149
Leskovik	36	5	55	41	67	9	248
Malča	167	30	291	130	249	17	1030
Manastir	1	0	1	0	0	0	6
Medoševac	561	120	808	282	494	46	2674
Mezgraja	93	21	165	58	91	12	541
Miljkovac	25	4	58	23	48	3	182
Mramor	112	29	200	71	115	9	635
Mramorski P.	66	22	95	38	76	9	337

Nikola Tesla	950	217	1460	371	701	59	4651
Niska Banja	2710	594	4368	1575	885	82	14680
Oreovac	31	6	72	48	98	2	299
Ostrovica	77	18	116	76	144	15	475
Paligrace	40	5	58	56	111	7	269
Paljina	45	11	68	31	57	3	234
Pasi Poljana	672	148	979	174	339	50	2938
Pasjača	21	1	51	52	91	2	219
Popovac	618	135	842	268	463	55	2847
Prosek	90	21	169	77	147	6	599
Prva Kutina	172	31	272	107	202	15	956
Radikina Bara	12	7	17	6	11	0	60
Rautovo	0	0	2	5	8	0	12
Ravni Do	4	0	7	18	31	4	56
Rujnik	89	15	137	63	123	11	490
Sečanica	103	26	215	99	183	16	768
Sićevo	123	34	240	92	175	17	772
Supovac	37	5	103	56	93	11	344
Suvi Do	189	42	333	91	171	12	1010
Trupale	440	107	614	226	425	40	2127
Vele Polje	60	12	108	85	155	10	454
Vrelo	33	10	64	35	56	7	225
Vrtište	213	47	336	101	196	15	1112
Vukmanovo	49	9	86	51	93	6	340

KORAK 3.

IDENTIFIKACIJA JAVNIH RESURSA

U skladu sa Metodologijom u ovom koraku su definisani indikatori javnih resursa za sagledavanje pristupačnosti Prava. Za različite ciljne grupe isti javni resurs može značiti pristup različitim pravima (na primer postojanje predškolske ustanove za decu mlađu od 7 godina predstavlja pristup pravu na obrazovanje, dok za majke predstavlja pristup pravu na rad, jer mogućnost višesatnog boravka dece u predškolskoj ustanovi ostavlja majkama prostor za uključivanje na tržište rada). U Tabeli 4 prikazan je popis Prava i odgovarajući javni resursi koji doprinose njihovom ostvarivanju, dok je u nastavku teksta, u Koraku 6, dato i detaljno obrazloženje na koji način popisani javni resursi doprinose ostvarivanju Prava.

Pravo	Javni resursi
Pravo na slobodu kretanja	Organizovani Javni Prevoz (OJP) Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP) Gustina Mreže Puteva u Zajednici (GMP)
Pravo na jednakost i nediskriminaciju	Postojanje Prilagođenog Autobusa u Sistemu OJP-a Signal Mobilnih Operatera (SMO) Postojanje Obrazovnih Ustanova (ŠKO, VRT) Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP)
Pravo na participaciju	Signal Mobilnih Operatera (SMO) Postojanje Škole (ŠKO) Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP) Postojanje Pošte (POŠ)
Pravo na informisanost	Signal Mobilnih Operatera (SMO) Postojanje Pošte (Poš) Postojanje Zdravstvene Ustanove (PZU) Postojanje Apoteke (APT)

Pravo na rad	Organizovani Javni Prevoz (OJP) Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP) Gustina Mreže Puteva u Zajednici (GMP) Postojanje Obrazovnih Ustanova (ŠKO, VRT) Signal Mobilnih Operatera (SMO)
Pravo na obrazovanje	Postojanje Škole (ŠKO) Organizovani Javni Prevoz (OJP) Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP) Postojanje Vrtića / Predškolske Ustanove (VRT)
Pravo na slobodno vreme i zabavu (igru)	Postojanje Sportskih Terena (SpT) Postojanje Dečijih Igrališta (Del) Postojanje Kulturnih Događaja (KUL)
Pravo na zdravlje	Postojanje Zdravstvene Ustanove (PZU) Postojanje Apoteke (APT) Gustina Mreže Puteva u Zajednici (GMP) Postojanje Sportskih Terena (SpT)

Tabela 4. Prava i javni resursi

KORAK 4.

DEFINISANJE OCENA OSTVARIVOSTI INDIKATORA RESURSA

Postojanje nekog javnog resursa koji podržava ostvarenje posmatranog prava ne znači po obrascu i potpuno ostvarivanje određenog Prava. Resursi mogu podržavati delimičan ili potpun pristup nekom Pravu, pa su u skladu sa tim ocene za svaki resurs su formirane na sledeći način:

NA indikator nije primenljiv

0 indikator nije ostvaren

1 indikator je delimično ostvaren

2 indikator je potpuno ostvaren

U Tabeli 5 su prikazana objašnjenja vrednosti odabranih resursa i odgovarajuće ocene. Za izvedene indikatore su dati i kratki opisi njihovog izračunavanja.

Tabela 5. Odabrani javni resursi, uslovi ostvarenosti i ocene

Indikator	Opis	
Gustina mreže puteva (GMP)	U zajednici je mala gustina mreže puteva (km/km ²)	0
	U zajednici je mala gustina mreže puteva (km/km ²)	1
	U zajednici je mala gustina mreže puteva (km/km ²)	2
<i>GMP je računata kao odnos između ukupne dužine puteva unutar mesne zajednice i površine mesne zajednice.</i>		
Organizovani Javni Prevoz (OJP)	U zajednici ne postoji OJP	0
	U zajednici postoji OJP ali nije prilagođen (ne postoji rezervisan prostor za trudnice i žene sa decom, niska platforma za ulaz u autobus, omogućen pristup invalidskim kolicima i starijim osobama)	1
	U zajednici postoji OJP u potpunosti prilagođen (postoji rezervisan prostor za trudnice i žene sa decom, niska platforma za ulaz u autobus, omogućen pristup invalidskim kolicima i starijim osobama)	2
Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP)	U zajednici ne postoji OJP	0
	U zajednici postoji OJP niske frekvencije	1
	U zajednici postoji OJP zadovoljavajuće frekvencije	2

FOJP u mesnoj zajednici je računat kao kao ukupan broj polazaka radnim danom na 10000 stanovnika.

Vrtići i predškolske ustanove*	U zajednici ne postoji vrtić	0
	U zajednici postoji vrtić koji nema rampu za pešake i korisnike invalidskih kolicima	1
	U zajednici postoji vrtić koji ima rampu za pešake i korisnike invalidskih kolica	2
Osnovne škole*	U zajednici ne postoji škola	0
	U zajednici postoji škola nema rampu za pešake i korisnike invalidskih kolica	1
	U zajednici postoji škola koja ima rampu za pešake i korisnike invalidskih kolica	2
Signal mobilnih operatera (SMO)	U zajednici je nivo signala zadovoljavajući na više od 80% teritorije pokrivenosti SMO	0
	U zajednici je teritorija pokrivenosti zadovoljavajućim nivoom signala SMO veća od teritorija pokrivenosti dobrim ili odličnim nivoom signala	1
	U zajednici je teritorija pokrivenosti dobrim ili odličnim SMO veća od teritorije pokrivenosti zadovoljavajućim nivoom signala	2

SMO je računat kao prosečna površina pokrivenosti signalom sa ukupnom površinom teritorije posmatrane mesne zajednice za tri operatera MTS, A1 i Yettel za raspon karakterizacije odlična (očekivana veoma dobra konekcija), dobra (očekivana dobra konekcija) i zadovoljavajuća (očekivana prihvatljiva konekcija sa prekidima) pokrivenost. Konačne ocene su formirane kao odnos datih karakterizacija.

Kulturni događaji	U zajednici se ne organizuju kulturne, tradicionalne ili sportske manifestacije	0
	U zajednici se organizuju kulturne, tradicionalne ili sportske manifestacije ali nisu prilagođene ciljnim grupama	1
	U zajednici se organizuju kulturne, tradicionalne ili sportske manifestacije i prilagođene su ciljnim grupama	2

Kulturni događaji su posmatrani kao indirektan indikator, jer za organizaciju nekog kulturnog svakako mora postojati fizička infrastruktura.

Zdravstvene ustanove - ambulante*	U zajednici ne postoji ambulanta	0
	U zajednici postoji ambulanta ali nema rampu za pešake i korisnike invalidskih kolicima	1
	U zajednici postoji ambulanta i ima rampu za pešake i korisnike invalidskih kolicima	2
Apoteke*	U zajednici ne postoji apoteka	0
	U zajednici postoji apoteka ali nema rampu za pešake i korisnike invalidskih kolicima	1
	U zajednici postoji apoteka i ima rampu za pešake i korisnike invalidskih kolicima	2
Pošta*	U zajednici ne postoji pošta	0
	U zajednici postoji pošta ali nema rampu za pešake i korisnike invalidskih kolicima	1
	U zajednici postoji pošta i ima rampu za pešake i korisnike invalidskih kolicima	2

Dečija igrališta*	U zajednici ne postoji dečije igralište	0
	U zajednici postoji dečije igralište ali nema adekvatan pristup i nije opremljenom mobilijarom za decu	1
	U zajednici postoji dečije igralište ima adekvatan pristup i opremljeno je mobilijarom za decu	2
Sportski tereni*	U zajednici ne postoji sportski teren	0
	U zajednici postoji sportski teren ali je opremljen samo za jedan sport	1
	U zajednici postoji sportski teren i opremljen je za više sportova (košarka, basket, rukomet i mali fudbal, odbojka i sl.)	2

**u zajednicama gde popisom nije identifikovana OSI populacija indikatori javnih resursa su dobili ocenu „2“ jer samo njihovo postojanje u potpunosti podržava ostvarenje posmatranog Prava.*

KORAK 5.

DEFINISANJE MATRICE INDIKATORA JAVNIH RESURSA I CILJNIH GRUPA

Da bi se strukturirao proces ocenjivanja u ovom koraku je kreirana matrica indikatora i identifikovani su izvori podataka za ocenjivanje javnih resursa (Tabela 6).

Tabela 6. Matrica indikatora javnih resursa i ciljnih grupa

Prava posmatranih društvenih grupa	Indikatori resursa i izvori podataka	
Žene	Indikator resursa	Izvor podataka
<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodu kretanja • Pravo na jednakost i nediskriminaciju 	OJP - Postojanje prilagođenog autobusa	JKPDN
Pravo na participaciju	SMO, FOJP, POŠ, ŠKO	Tel
Pravo na rad	VRT	Tel
	SMO, POŠ, FOJP, GMP	Tel, RATEL, JKPDN, OSM
Pravo na zdravlje	APT, GMP, PZU, SpT	Tel, OSM
Deca	Indikator resursa	Izvor podataka
Pravo na slobodu kretanja	FOJP, GMP	GMP, JKPDN
Pravo na slobodno vreme i zabavu (igru)	SpT, Del	Tel
Pravo na jednakost i nediskriminaciju	FOJP, ŠKO	JKPDN, Tel

Pravo na zdravlje	APT, GMP, PZU, SpT	Tel, OSM
Pravo na obrazovanje	VRT	Tel
	ŠKO, SMO	Tel, RATEL
Osobe sa invaliditetom	Indikator resursa	Izvor podataka
Pravo na zdravlje	APT, PZU, SpT	Tel
Pravo na obrazovanje	VRT	Tel
	ŠKO	Tel
<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na obrazovanje • Pravo na rad • Pravo na informisanost 	SMO, POŠ	RATEL, Tel
<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodu kretanja • Pravo na jednakost i nediskriminaciju 	OJP - Postojanje prilagođenog autobusa	JKPDN
Pravo na slobodno vreme i zabavu	SpT	Tel
Starije osobe	Indikator resursa	Izvor podataka
Pravo na informisanost	SMO, POŠ	RATEL, Tel
<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodu kretanja • Pravo na jednakost i nediskriminaciju 	OJP - Postojanje prilagođenog autobusa	JKPDN
Pravo na participaciju	SMO, FOJP, POŠ, ŠKO	Tel
Pravo na zdravlje	APT, GMP, PZU, SpT	Tel, OSM

KORAK 6.

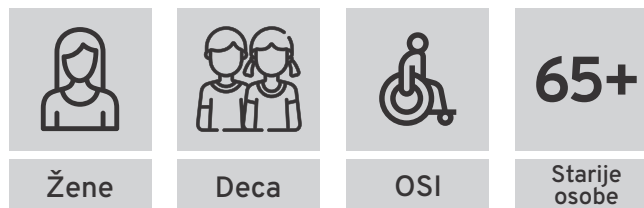
IZRAČUNAVANJE INDEKSA PRISTUPAČNOSTI LJUDSKIH PRAVA

Na osnovu utvrđenih vrednosti za ocenjivanje stepena ostvarenosti svakog posmatranog indikatora javnih resursa u Koraku 3, u ovom poglavlju je izvršeno ocenjivanje pristupačnosti Pravima i izračunati su indeksi pristupačnosti pojedinačnim pravima i konačni (zbirni) Indeks.

Za svako posmatrano Pravo ocenjivana je vrednost ostvarenosti pojedinačnih indikatora javnih resursa. Radi lakšeg poređenja sume svih pojedinačnih indikatora izvršena je normalizacija vrednosti indikatora. U ovoj metodologiji koristi se Min-Max metoda normalizacije (OECD, 2008)⁴. Ovom metodom indikator se normalizuju na identičan raspon vrednosti od 0-1, kao što je prikazano u sledećoj jednačini:

$$IP_{x,0-1} = \frac{I_{Px} - I_{Pmin}}{I_{Pmax} - I_{Pmin}}$$

gde I_{Px} predstavlja individualnu vrednost indikatora, I_{Pmin} minimalnu vrednost indikatora u posmatranom skupu vrednosti za taj indikator, I_{Pmax} maksimalnu vrednosti indikatora u posmatranom skupu vrednosti indikatora za taj indikator, i $IP_{x,0-1}$ normalizovanu vrednost indikatora u rasponu od 0-1. Postupak je ponovljen za svako pojedinačno Pravo, i konačno za dobijanje vrednosti konačnog indeksa pristupačnosti (za više detalja pogledati Metodologiju). U nastavku su prikazana sva Prava sa objašnjenjima relevantnih javnih resursa sa prikazom rezultata. Takođe, za svako pravo naznačen je indikator potrebe, odnosno ciljna grupa koja je posmatrana.

⁴OECD. (2008). Handbook on constructing composite indicators - Methodology and user guide. OECD Statistics Working Papers. <https://doi.org/10.1787/533411815016>

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVU NA SLOBODU KRETANJA

Pravo na slobodu kretanja je temeljno ljudsko pravo koje omogućava pojedincu da bez ograničenja, prepreka ili diskriminacije, putuje, kreće se ili boravi unutar granica posmatrane teritorije, u skladu sa zakonima i propisima koji regulišu slobodu kretanja, i uz poštovanje zakona i prava drugih.

INDIKATORI JAVNIH RESURSA

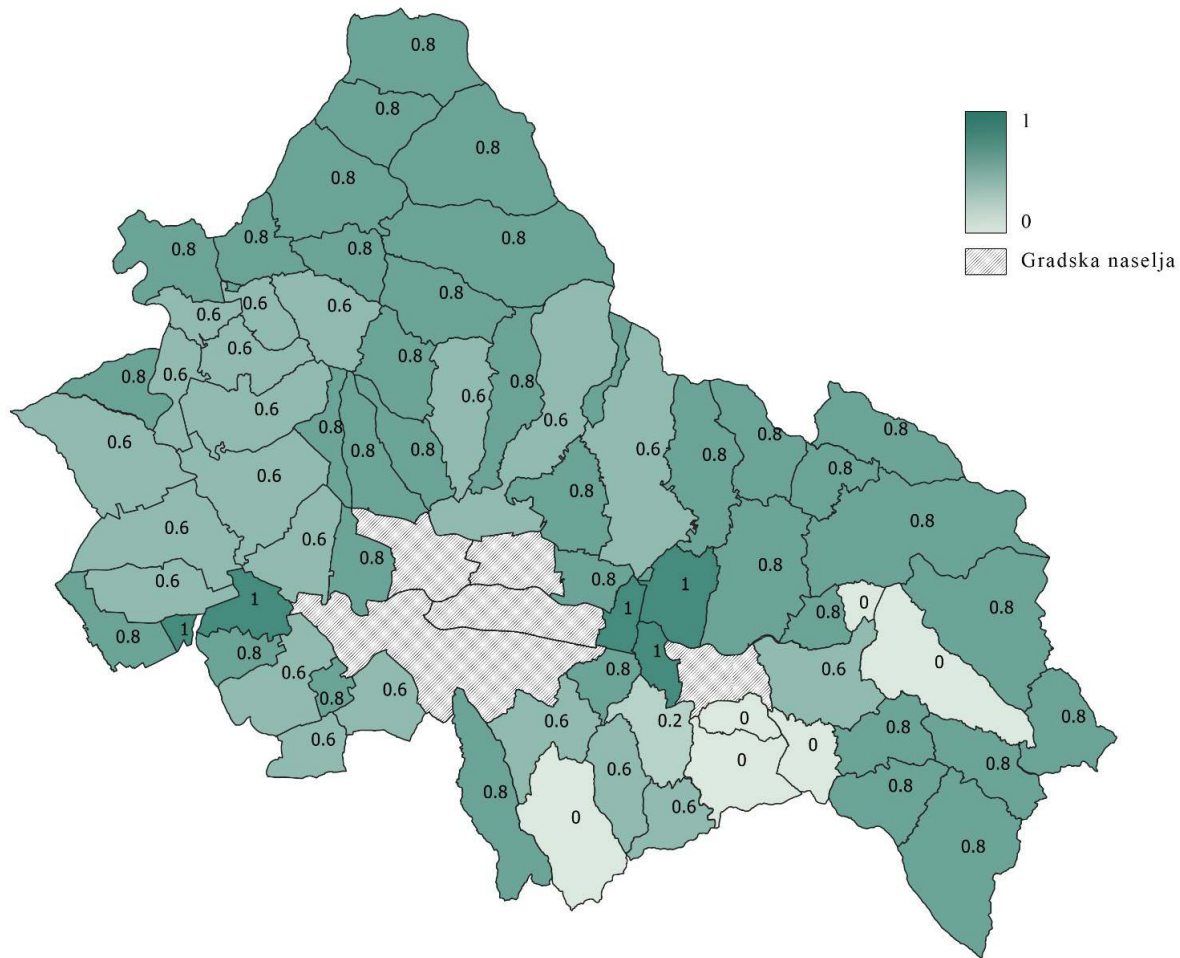
Organizovani Javni Prevoz (OJP) i Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP)

Sistem organizovanog javnog prevoza omogućava ljudima da se slobodno kreću unutar i između gradova, regiona i naselja. Ovo je u skladu sa osnovnim ljudskim pravom na slobodu kretanja, koje je sadržano u različitim međunarodnim sporazumima i nacionalnim ustavima. Veća frekvencija javnog prevoza znači da ljudi imaju više opcija za putovanje kada im je potrebno. Ovo je posebno važno za osobe koje ne poseduju privatna vozila ili ne mogu da priušte druge načine transporta. Povećana dostupnost OJP-a omogućava ljudima slobodnije kretanje, bilo da je reč o poslu, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti ili aktivnostima za odmor. Češći raspored javnog prevoza znači kraće vreme čekanja na stanicama i veću fleksibilnost u vremenu putovanja. U tom smislu stanovnici mogu lakše planirati svoja putovanja i prilagoditi raspored svojim potrebama što je važno recimo za osobe sa nepravilnim radnim vremenom, čak i koji pohađaju dodatne vannastavne aktivnosti, ili za potrebe hitnih odlazaka do centra grada.

Gustina mreže puteva u zajednici

Putevi predstavljaju važan preduslov za ostvarivanje slobode kretanja. Veća gustina puteva znači bolju povezanost između delova zajednice, kao i sa drugim zajednicama kroz lakši pristup različitim lokacijama. Takođe, gusta mreža puteva omogućava brži i efikasniji transport.

RANJIVE GRUPE

Uvidom u rezultate analize mogu se izdvojiti četiri grupe zajednica na osnovu vrednosti indeks pristupačnosti Prava na slobodu kretanja. U prvu grupu spadaju zajednice koje imaju najnižu vrednost indeksa 0.0 (ukupno 8.7%). Za njih je karakteristična niska GMP ili nedostatak OJP-a. Većina zajednica se nalazi na granici teritorije grada Niša, i naleže na planinsko područje. Drugu grupu čine zajednice koje imaju srednju vrednost indeksa od 0.6 (ukupno 30.4%), najviše zahvaljujući uspostavljenj liniji OJP-a, za razliku od prve grupe. Treća, ujedno i najveća grupa uključuje zajednice koje imaju visoku vrednost indeksa od 0.8 (ukupno 53.6%). U četvrtu grupu spadaju zajednice sa maksimalnom vrednošću indeksa 1.0 (7.24%). Ukupno gledano, veći deo zajednica pripada kategoriji visokih vrednosti indeksa 0.8-1, (ukupno 60.86%), što ukazuje da je u većini slučajeva pristupačnost Prava na slobodu kretanja u dobroj meri podržana sagledanim javnim resursima.

U smislu prostorne distribucije može se primetiti da su na obodima gradskih naselja najčešće zajednice visokih vrednosti indeksa. To se može objasniti činjenicom da se ove zajednice nalaze na mestima ukrštanja više linija OJP-a, što za posledicu ima bolju pokrivenost istim, odnosno veću frekvenciju OJP-a. Ovo je dodatno potvrđeno analizom koja pokazuje da vrednost indeksa raste sa brojem stanovnika, što je naročito primetno u zajednicama koje imaju više od 1000 stanovnika, dok sa druge strane, u zajednicama sa populacijom ispod 50 stanovnika vrednost indeksa je 0. Odnosno, distribucija i frekventnost javnog prevoza srazmerno opslužuje zajednice nezavisno od blizine gradskom centru i u tom smislu doprinosi ravnomernom ostvarivanju prava na slobodu kretanja na posmatranom području.

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVU NA JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJU

Pravo na jednakost i nediskriminaciju je osnovno ljudsko pravo koje garantuje jednak tretman svih pojedinaca i grupa, bez obzira na njihovu rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno poreklo, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

INDIKATORI JAVNIH RESURSA

Postojanje prilagođenog autobusa u sistemu organizovanog javnog prevoza

Adaptirani autobusi omogućavaju osobama sa invaliditetom ili drugim poteškoćama u kretanju pristup javnom prevozu. To uključuje osobe koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica ili štaka, kao i one sa drugim oblicima invaliditeta, kao i trudnice i starije osobe.

Signal mobilnih operatera (SMO)

Stabilan signal mobilnih operatera omogućava ljudima pristup informacijama putem interneta bez obzira na njihovu lokaciju. To je posebno važno u područjima gde druge forme komunikacije možda nisu dostupne. Pristup informacijama je osnovni element jednakosti.

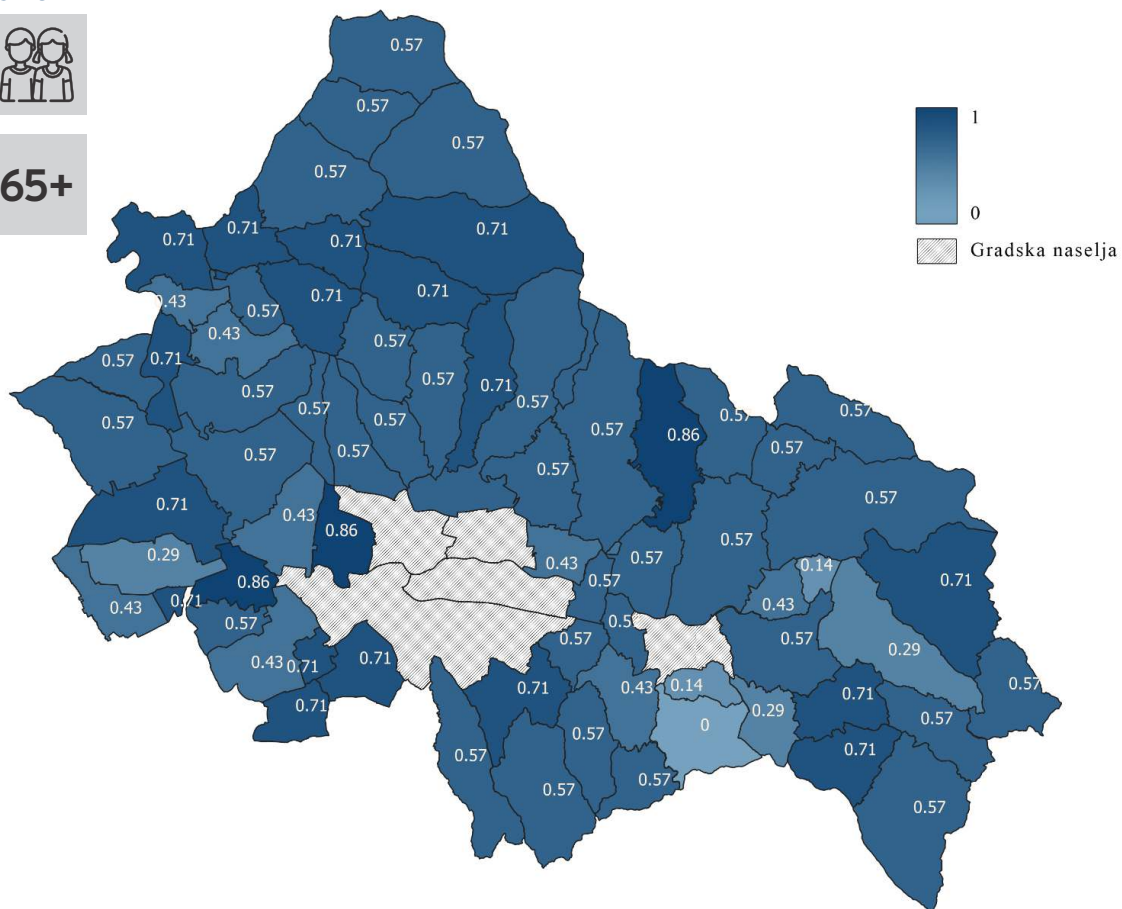
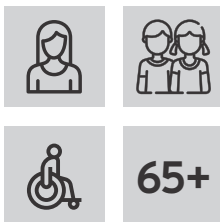
Postojanje obrazovnih ustanova (ŠKO)

Pristup objektima obrazovanja doprinosi socijalnoj inkluziji tako što omogućava svima, bez obzira na socijalni status, boju kože, pol, jezik, veru, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno poreklo, imovinu, invaliditet, ili drugog statusa, da učestvuju u obrazovnom procesu, razvijaju svoje veštine i potencijale i integrišu se u društvo.

Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP)

Veća frekvencija javnog prevoza omogućava stanovnicima udaljenih naselja lakši pristup važnim resursima koji se često nalaze u centralnim delovima grada. U tom smislu, povećana frekvencija javnog prevoza podržava inkluzivnost tako što omogućava svima, bez obzira na lokaciju stanovanja, da se aktivno uključe u društvene aktivnosti i zajednički život grada. To je posebno važno za osobe sa invaliditetom, starije osobe i druge ranjive grupe koje mogu imati ograničene mogućnosti mobilnosti.

RANJIVE GRUPE

Na osnovu podataka o prilagođenim autobusima OJP-a za potrebe društvenih grupa kao što su starije osobe, OSI, trudnice i dr., utvrđeno je da svi autobusi u sistemu OJP ispunjavaju ovaj uslov, pa samim tim i sve zajednice za ovaj indikator imaju maksimalnu vrednost. U tom smislu, vrednosti ostala tri indikatora su uticala na konačnu vrednost indeksa pristupačnosti Pravu na jednakost i nediskriminaciju. Prepoznate su tri veće grupe. Prva grupa uključuje zajednice koje imaju nisku vrednost indeksa 0.14-0.43 (ukupno 15.94%). Za njih je karakteristično nepostojanje škole i niže vrednosti FOJP-a, pa samim tim i smanjena inkluzivnosti u smislu mogućnosti razvoja kroz obrazovanje i mobilnost stanovništva. Drugu grupu čine zajednice koje imaju srednju vrednost indeksa od 0.57 (ukupno 50.72%), najviše zahvaljujući većim vrednostima FOJP-a. Ova grupa ujedno obuhvata i najveći broj zajednica. Treća, grupa uključuje zajednice koje imaju visoku vrednost indeksa od 0.71 (ukupno 24.63%). Najnižu vrednost indeksa ima Radikina Bara (0), dok najveću vrednost imaju Medoševac, Knez Selo i naselje Deveti Maj (0.86).

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVU NA PARTICIPACIJU

Pravo na participaciju je osnovno ljudsko pravo koje podrazumeva aktivno učešće pojedinaca i grupa u društvenim, političkim, ekonomskim i kulturnim aktivnostima i odlukama koje direktno ili indirektno utiču na njihov život. Ovo pravo obezbeđuje mogućnost građana da izraze svoje mišljenje, učestvuju u javnom životu, pristupe informacijama, budu uključeni u proces donošenja odluka i da deluju u cilju ostvarivanja svojih interesa i promene u društvu.

INDIKATORI JAVNIH RESURSA

Signal mobilnih operatera (SMO)

Internet omogućava korisnicima pristup velikom broju informacija iz različitih izvora. Putem društvenih mreža, foruma, blogova i drugih online platformi, korisnici mogu aktivno učestvovati u javnom diskursu. Učešće u javnim raspravama putem online peticija i drugih oblika elektronskog učestvovanja u političkom procesu proširuje mogućnosti za građansko učešće u donošenju odluka i oblikovanju politika.

Postojanje škole

Obrazovanje može biti sredstvo za osnaživanje i aktivno učešće u društvu. Pruža znanje i veštine potrebne za aktivno učešće u društvu, podstiče razvijanje kritičkog mišljenja i analitičkih sposobnosti što omogućava građanima da se angažuju u javnom životu. Takođe, obrazovanje promovise inkluzivnost pružajući jednake prilike za učenje svim pojedincima bez obzira na njihove osobine, čime se osigurava šira participacija u društvenim aktivnostima. Obrazovanje je povezano sa pravom na slobodu izražavanja jer podstiče kritičko mišljenje, razmenu ideja i razvoj ličnih uverenja i vrednosti.

FOJP

Pristup pouzdanom i čestom javnom prevozu osigurava da svi građani, bez obzira na svoj socio-ekonomski status ili lokaciju stanovanja, mogu aktivno da se kreću po gradu i učestvuju u društvenom životu. To povećava inkluziju i omogućava ljudima da se osećaju povezano sa širim društvenim zajednicama što dalje može pružiti mogućnosti za građansko angažovanje i udruživanje, i okupljanje.

Postojanje pošte

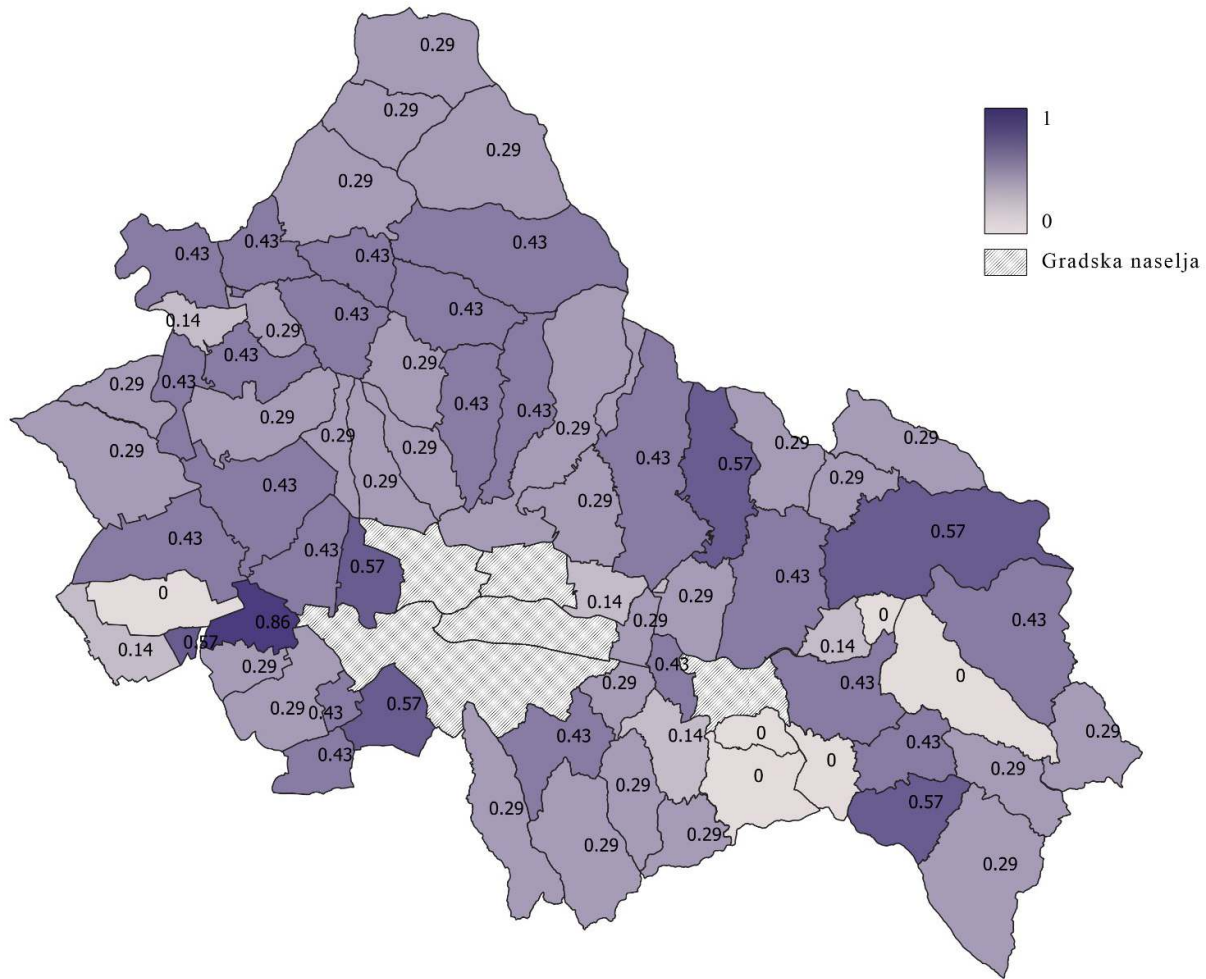
Poštanske usluge su ključni kanal za distribuciju informacija u lokalnoj zajednici, pružajući javne oglasne table, obaveštenja o događajima i obrazovne resurse. Mogućnost razmene informacija putem pisama i telegrama ne samo što podstiče raznovrsnost komunikacije među građanima, već i jača njihovu sposobnost da budu informisani o lokalnim dešavanjima i resursima. Pristup pošti neizostavan je za ostvarivanje aktivnog učešća u civilnom životu, uključujući primanje izbornog materijala, pravnih obaveštenja i drugih značajnih dokumenata.

RANJIVE GRUPE

65+

Rezultati analize vrednosti indeksa pristupačnosti Pravu na participaciju ukazuju da 98% posmatranih zajednica ima vrednost indeksa ispod 0.6, odnosno, ostvarivanje ovog Prava putem dostupnih javnih resursa je samo delimično podržano. Od toga 8.69% zajednica ima vrednost indeksa 0, 7.24% zajednica ima vrednost indeksa 0.14, 42.02% zajednica ima vrednost indeksa 0.29, i 40.58% zajednica ima vrednost indeksa u rasponu od 0.43-0.57. U većini zajednica koje imaju vrednost indeksa od 0-43 ne postoje objekti pošte i škole. Ova dva

javna resursa imaju važnu ulogu u promovisanju Prava na participaciju, pa samim tim se i njihov izostanak u posmatranim zajednicama oslikava kroz niže vrednosti indeksa.

Naselje Deveti Maj ima najveću vrednosti indeksa 0.86, dok se na drugom kraju skale nalaze Koritnjak, Krušce, Kunovica, Radikina Bara, Manstir, i Rautovo koji pored nedostataka pomenuta dva resursa imaju i niske vrednosti signala mobilnih operatera (nestabilnu konekciju), i nedostatak (F)OJP-a.

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVA NA RAD

Pravo na rad je temeljno ljudsko pravo koje osigurava pojedincu mogućnost da slobodno izabere zaposlenje, radno mesto ili zanimanje, bez diskriminacije, da radi pod pravednim i povoljnim uslovima, uz pravo na pravičnu nadoknadu za obavljene rad, kao i pristup ostalim aspektima zaposlenja kao što su odmor, zdravstvena zaštita i zaštita od nezaposlenosti, u skladu sa zakonima i međunarodnim konvencijama koje štite ovo pravo.

INDIKATORI JAVNIH RESURSA

Organizovani Javni Prevoz (OJP) i Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP)

Adekvatan javni prevoz može biti ključan u omogućavanju pojedincima da pristupe mogućnostima zapošljavanja. Za mnoge je to jedino prevozno sredstvo da dođu do svog radnog mesta. Povećana frekvencija omogućava radnicima da lakše putuju do posla i nazad, čime se povećava pristupačnost zaposlenja i poslovnih prilika. Takođe, to olakšava poslodavcima da privuku kvalifikovanu radnu snagu sa gradske periferije, doprinoseći razvoju ekonomije i smanjenju nezaposlenosti u posmatranim mesnim zajednicama.

Gustina mreže puteva u zajednici

Veća gustina puteva olakšava fizički pristup radnim mestima u mesnim zajednicama i lakšu mobilnost radne snage iz tih mesnih zajednica, što povećava ukupnu mobilnost radne snage i olakšava putovanje do posla. Takođe, veća dostupnost puteva olakšava transport robe i usluga, što može poboljšati ekonomsku aktivnost i stvoriti nove poslovne prilike u tim naseljima.

Postojanje vrtića i škole

Postojanje vrtića za decu predškolskog uzrasta daje mogućnost majkama - odgajateljima da se uključe na tržište rada, dok brigu o deci preuzimaju lokalne ustanove. Takođe, škole predstavljaju potencijalno radno mesto nekim od posmatranih kategorija.

Postojanje pošte

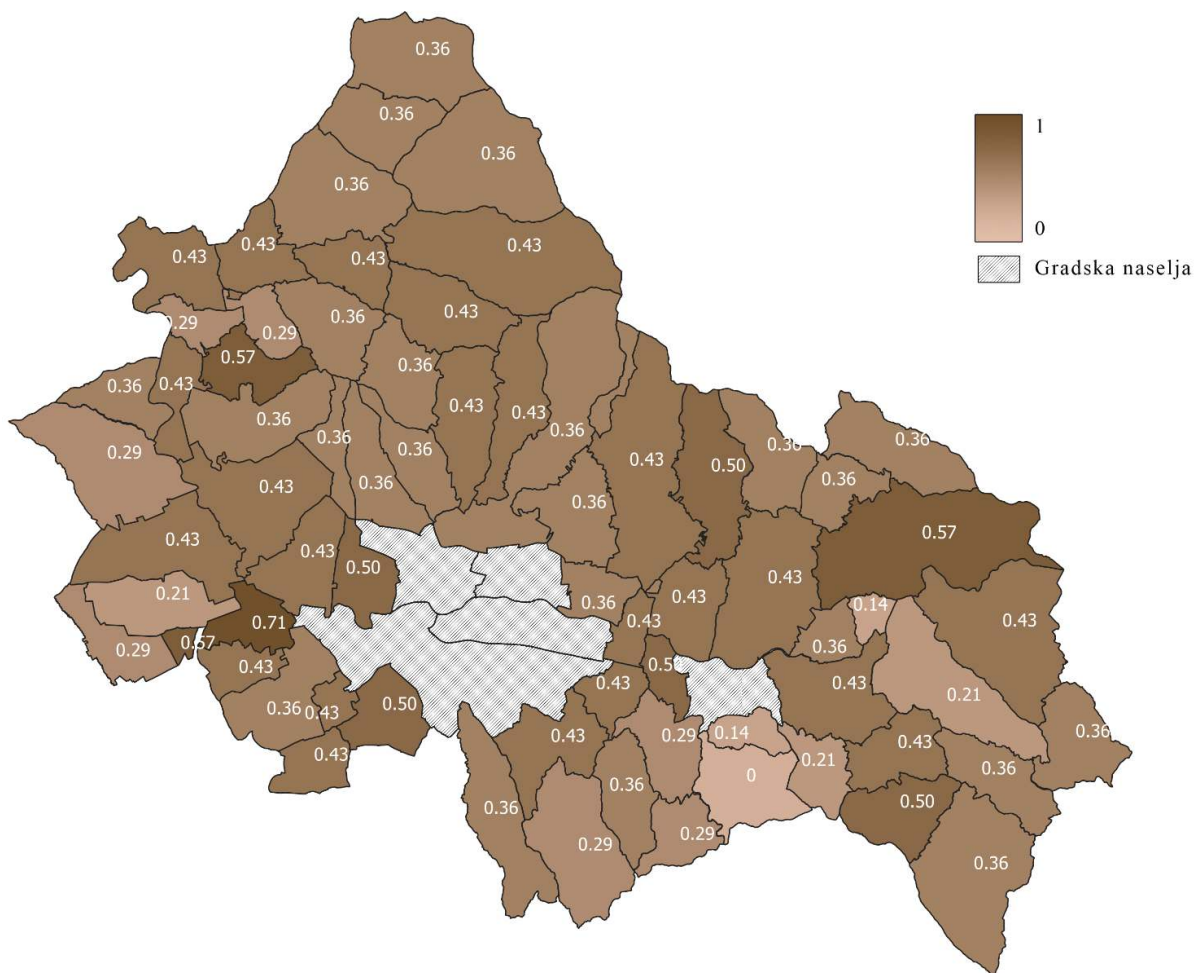
Pristup pošti može biti važan resurs u procesu zaposlenja, uključujući slanje prijave, ugovora o radu i druge komunikaciju u vezi sa poslom. Takođe, pošta pruža mogućnost slanja i primanja poslovnih ponuda, računa, robe i drugih poslovnih materijala, što podržava ekonomsku aktivnost u zajednicama udaljenim od centra grada.

Signal mobilnih operatera (SMO)

Pristup internetu je sve važniji za pronalaženje i prijavljivanje za posao. Omogućava stanovnicima udaljenih naselja pristup online platformama za traženje poslova, učešće u virtuelnim intervjuima, kao i mogućnost rada od kuće, što olakšava proces zapošljavanja i rada bez potrebe za fizičkim prisustvom u gradu. Bez pouzdanog pristupa internetu, pojedinci mogu biti u nepovoljnom položaju u procesu zapošljavanja, čime im se praktično uskraćuje pravo na rad.

RANJIVE GRUPE

Slično kao i u slučaju Prava na participaciju, velika većina zajednica, čak 60 (87%) beleži vrednosti indeksa pristupačnosti Prava na rad ispod 0.5, i podeljena je u sledeće grupe: 1) zajednice koje imaju vrednost indeksa od 0-0.21 (8.69%), 2) zajednice koje imaju vrednosti indeksa 0.29 (10.1%), 3) zajednice koje imaju vrednost indeksa 0.36 (34.78%), i 4) zajednice koje imaju vrednost indeksa 0.43% (33.33%). Samo devet zajednica (13.04%) ima vrednosti indeksa od 0.50-0.71.

U ovom slučaju nepostojanje vrtića u većini posmatranih zajednica, kao podrška izlaska na tržište rada majkama ili hraniteljicama dece predškolskog uzrasta, doprinosi niskim vrednostima indeksa. U slučaju 6 zajednica ne postoji kategorija dece predškolskog uzrasta, ali osim u slučaju Koritnjaka, ostalih 5 zajednicama prisutna je populacija žena od 20-65 godina. Kako ne postoji podatak o tome da li u ovoj populaciji postoje i buduće majke, u svim zajednicama je na strani sigurnosti procene potreba računato i postojanje vrtića.

U prostornom smislu distribucija zajednica sa većim vrednostima indeksa nije vezana za blizinu nekog od naselja gradskog tipa, odnosno centru grada.

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVA NA ZDRAVLJE

Pravo na zdravlje je osnovno ljudsko pravo koje garantuje pojedincima jednak-pristup najvišem mogućem standardu fizičkog i mentalnog zdravlja, uključujući pravo na pristup zdravstvenoj zaštiti, medicinskim uslugama, prevenciji, lečenju bolesti i rehabilitaciji, u skladu sa nacionalnim zakonima i međunarodnim standardima ljudskih prava.

INDIKATORI RESURSA

Postojanje zdravstvene ustanove

Postojanje zdravstvenih centara u lokalnoj zajednici pokazuje posvećenost ostvarivanju ovog prava, obezbeđujući da stanovnici imaju mogućnost korišćenja osnovnih medicinskih usluga, preventivne nege i terapije.

Postojanje apoteke

Postojanje apoteke obezbeđuje stanovnicima udaljenih naselja pristupačnost lekovima i medicinskim proizvodima bez potrebe za putovanjem do centra grada, olakšavajući tako pristup osnovnoj medicinskoj nezi i terapiji. Takođe, prisustvo apoteka može podržati prevenciju bolesti pružajući informacije i savete o zdravlju stanovnicima udaljenih naselja, što doprinosi opštem unapređenju zdravstvenog stanja u tim zajednicama.

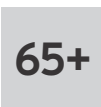
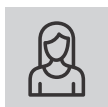
Gustina mreže puteva u zajednici

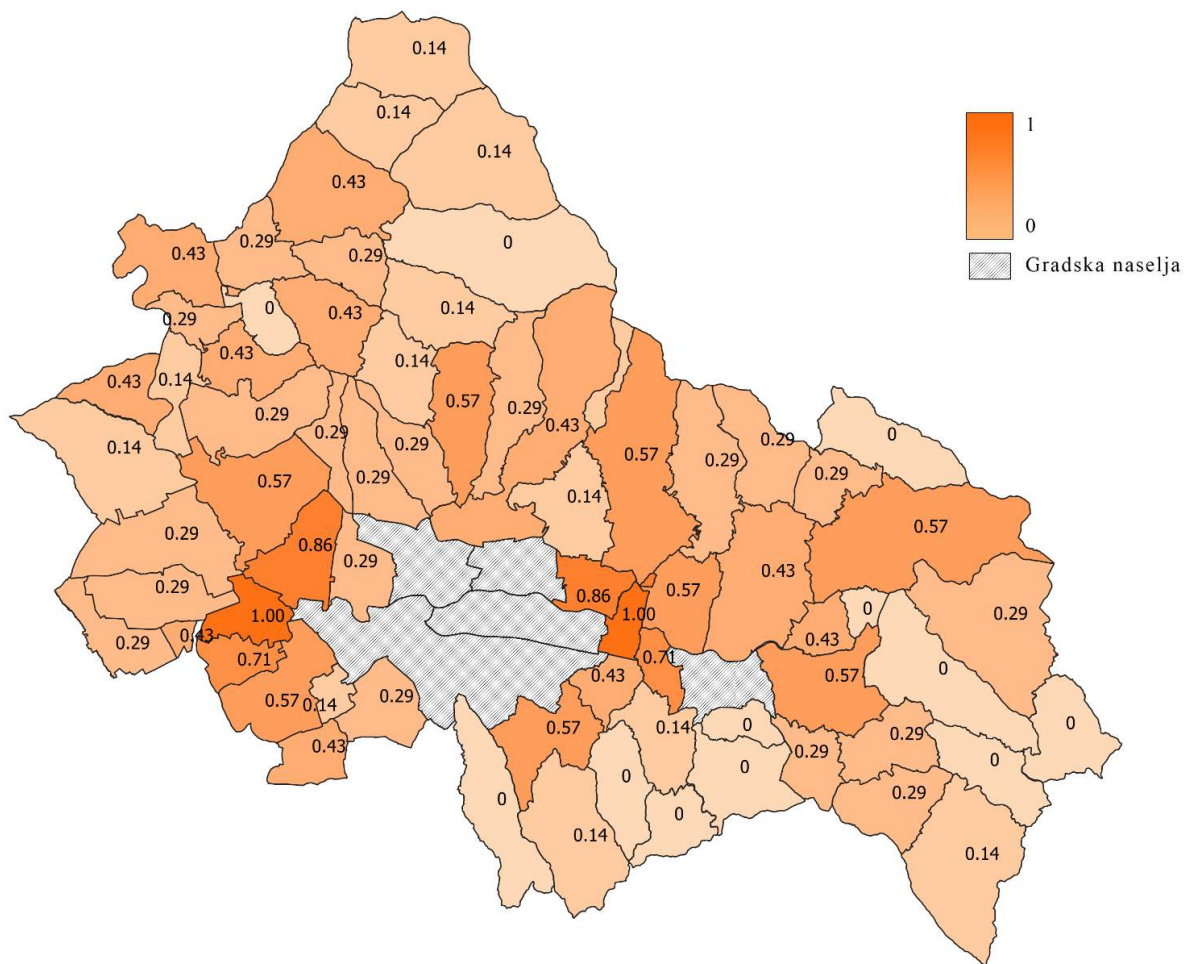
Veća gustina mreže puteva pruža lakši pristup zdravstvenim ustanovama i medicinskim centrima, olakšavajući stanovnicima udaljenih naselja da brže stignu do medicinske pomoći u hitnim situacijama. Takođe, omogućava lakše transportovanje medicinskog osoblja, opreme i lekova u udaljena naselja, čime se poboljšava dostupnost i kvalitet zdravstvene nege. Dodatno, veća gustina mreže puteva olakšava organizaciju mobilnih zdravstvenih timova i kampanja za prevenciju bolesti u udaljenim naseljima, što može doprineti unapređenju zdravlja zajednice.

Postojanje sportskih terena

Postojanje sportskih terena i igrališta omogućava pristupačan i aktivan način provođenja slobodnog vremena lokalnom stanovništvu, što podstiče fizičku aktivnost i održavanje zdravog načina života. Sportski tereni pružaju mogućnost organizovanja sportskih aktivnosti i takmičenja u lokalnoj zajednici, što doprinosi socijalnoj interakciji i mentalnom blagostanju stanovništva. Takođe, sportski tereni mogu biti mesto za sprovođenje programa i radionica o zdravlju, kao i edukativnih aktivnosti o važnosti redovne fizičke aktivnosti za očuvanje zdravlja.

RANJIVE GRUPE

U analizi pristupačnosti Prava na zdravlje izdvojeno je šest grupa zajednica na osnovu vrednosti indeksa. Od toga četiri grupe koje obuhvataju 79.7% posmatranih zajednica imaju vrednost indeksa ispod 0.50. U prvoj grupi ukupno 12 zajednica (17.39%) ima vrednost indeksa 0. U ovim zajednicama nisu identifikovane zdravstvene ustanove i apoteke kao primarni javni resursi koji omogućuju ostvarivanje Prava na zdravlje, kao ni organizovani javni otvoreni

sportski objekti koji daju prostorni kapacitet za rekreativne i sportske aktivnosti u cilju podsticanja i održavanja zdravog načina života. U drugoj grupi, koja takođe ima 12 zajednica (17.39%), vrednost indeksa je 0.14. U ovoj grupi zajednica postoji, najčešće po jedan, sportski teren, što utiče na delimično povećanje vrednosti indeksa. U treću i četvrtu grupu spadaju zajednice koje imaju vrednosti indeksa 0.29 (28.98%), sa više od jednog sportskog terena, i 0.43 (15.94%), zajednice koje pored toga imaju i zdravstvenu ustanovu (ambulantu). Preostale grupe zajednica imaju vrednost indeksa 0.57 (11.59%), odnosno 0.71-8.6 (5.7%). Zajednice Brzi brod i Deveti maj se ističu sa maksimalnom vrednosti indeksa 1. Upravo ova grupa zajednica u prostornom smislu se nalaze i najbliže gradskim naseljima Pantelej, Medijana, Paliulua, Crveni Krst i Niška Banja.

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVA NA SLOBODNO VREME I ZABAVU

Pravo na slobodno vreme i zabavu predstavlja osnovno ljudsko pravo koje pojedincima osigurava pravo da slobodno raspoložu svojim vremenom i uživaju u aktivnostima zabave i rekreacije, bez diskriminacije, u skladu sa zakonima i normama društva. Ovo pravo obuhvata slobodu da se bira kako provesti slobodno vreme, uključujući aktivnosti kao što su sport, umetnost, kulturne manifestacije i druge oblike zabave, te pravo na odmor i oporavak od svakodnevnih obaveza.

INDIKATORI RESURSA

Postojanje sportskih terena

Postojanje sportskih terena omogućava stanovnicima pristupačan prostor za rekreativne aktivnosti i sportske igre, što doprinosi ispunjenju slobodnog vremena i promoviše zdrav način života. Osim toga, sportski tereni mogu biti mesto za organizaciju kulturnih i zabavnih događaja, kao što su koncerti, festivali i drugi društveni programi, što dodatno obogaćuje slobodno vreme i zabavu u naseljima udaljenim od centra grada.

Postojanje dečijih igrališta

Opremljena igrališta obezbeđuju deci prostor za razonodu i relaksaciju, promovišući pravo na razonodu i odmor, što je važno za njihov ukupni razvoj i dobrobit.

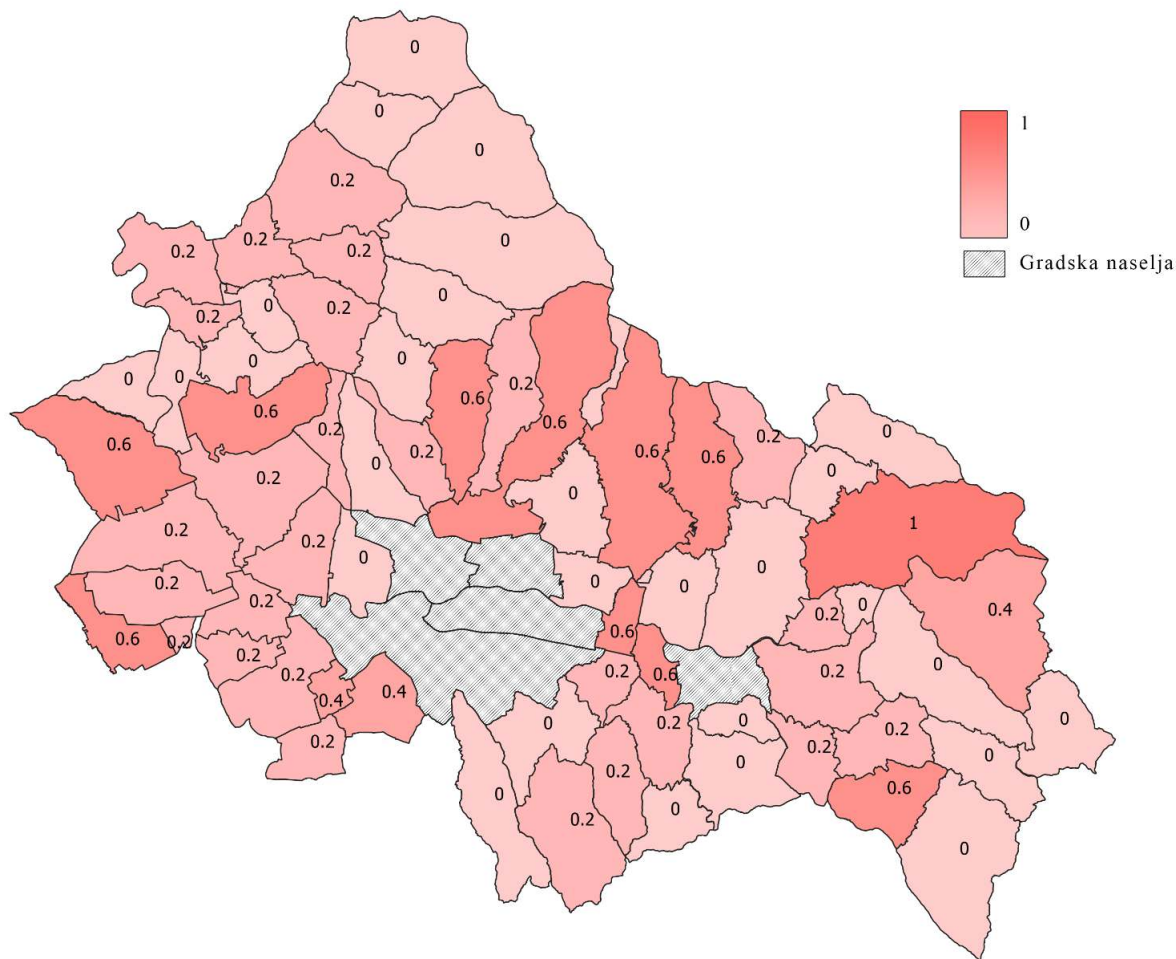
Postojanje kulturnih događaja

Kulturni događaji doprinose pravu na slobodno vreme i razonodu, što je od suštinskog značaja za dobrobit i razvoj pojedinaca. Uživanje u kulturnim događajima može biti oblik rekreacije i opuštanja.

RANJIVE GRUPE

65+

U analizi podataka prikupljenih terenskim istraživanjem utvrđeno je da najveći broj zajednica nema posebno organizovana dečija igrališta (54) i organizovane kulturne događaje (68). Iako indikator postojanja kulturnih događaja suštinski nije fizički indikator, uzet je u razmatranje kao indirektni (proxy) indikator jer za održavanje kulturnih manifestacija mora postojati fizički prostor. U tom smislu, zbog nedostatka pomenutih javnih resursa čak 79.7% posmatranih zajednica ima vrednost indeksa pristupačnosti Prava na slobodno vreme i zabavu 0.20 i niže. U okviru ove grupe 28 zajednica (40.57%) ima minimalnu vrednost indikatora, odnosno 0. Ovo

su zajednice u kojima je dodatno identifikovan samo jedan sportski teren. Preostalih 43.47% zajednica ima vrednost indeksa u rasponu od 0.40-0.60. U ovim zajednicama pored sportskih terena za različite vrste sportova, postoje i namenski uređena igrališta za decu sa prilagođenim mobilijarem što doprinosi raznovrsnosti organizacije slobodnog vremena i zabave za posmatrane ciljne grupe.

Analizom podataka nije pronađena korelacija između broja stanovnika jedne zajednice i vrednosti indeksa, odnosno postojanja posmatranih javnih resursa kao odgovora na potencijalno veću potrebu za istim. Tako na primer u slučaju Brzog Broda i Devetog Maja, koji imaju približno isti broj stanovnika, postoji razlika u vrednosti indeksa od 0.40 u korist Brzog Broda, dok recimo Kamenica i Sečanica imaju istu vrednost indeksa iako Kamenica ima skoro 5 puta veći broj stanovnika. Takođe, ni u prostornom smislu se ne prepoznaje povezanost vrednosti indeksa sa blizinom centralnim gradskim naseljima.

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVA NA OBRAZOVANJE

Pravo na obrazovanje je osnovno ljudsko pravo koje pojedincima osigurava pristup kvalitetnom i sveobuhvatnom obrazovanju bez diskriminacije, pružajući im mogućnost razvoja njihovih intelektualnih, socijalnih i emocionalnih sposobnosti. Ovo pravo uključuje slobodu izbora obrazovnog programa i institucije, pristup osnovnom i srednjem nivou obrazovanju, stručnom usavršavanju, kao i visokom obrazovanju, u skladu sa nacionalnim zakonima i međunarodnim standardima ljudskih prava.

INDIKATORI RESURSA

Postojanje škole

Postojanje škole u lokalnoj zajednici omogućava deci u udaljenim naseljima pristup kvalitetnom obrazovanju bez potrebe za dugim putovanjem do gradskog centra, što

poboljšava pristupačnost obrazovanju i smanjuje troškove putovanja za porodice. Prisustvo škole podržava razvoj lokalne zajednice zasnovan na obrazovanju, omogućavajući razvoj intelektualnih i socijalnih vještina kod dece i mladih. Takođe, škola može biti centar za dodatne obrazovne aktivnosti, kulturne događaje i zajedničke programe koji doprinose obrazovnom iskustvu i raznovrsnosti u udaljenim naseljima. Ovo zajedno doprinosi unapređenju kvaliteta obrazovanja i ostvarivanju prava na obrazovanje u tim zajednicama.

Frekventnost Organizovanog Javnog Prevoza (FOJP)

Redovan i čest javni prevoz olakšava deci iz udaljenih naselja da redovno dolaze do škole, čime se osigurava njihova prisutnost na nastavi i kontinuitet obrazovanja. Veza frekventnost OJP-a omogućava studentima iz udaljenih naselja da lakše putuju do visokoškolskih ustanova ili specijalizovanih škola u gradu, pružajući im mogućnost za dodatno obrazovanje i razvoj karijere. Takođe, javni prevoz može biti od koristi i nastavnom osoblju, omogućavajući im lakši put do škole i podržavajući kontinuitet obrazovnog procesa u udaljenim naseljima. Ovo sve zajedno doprinosi unapređenju pristupa obrazovanju i ostvarivanju prava na obrazovanje u tim zajednicama.

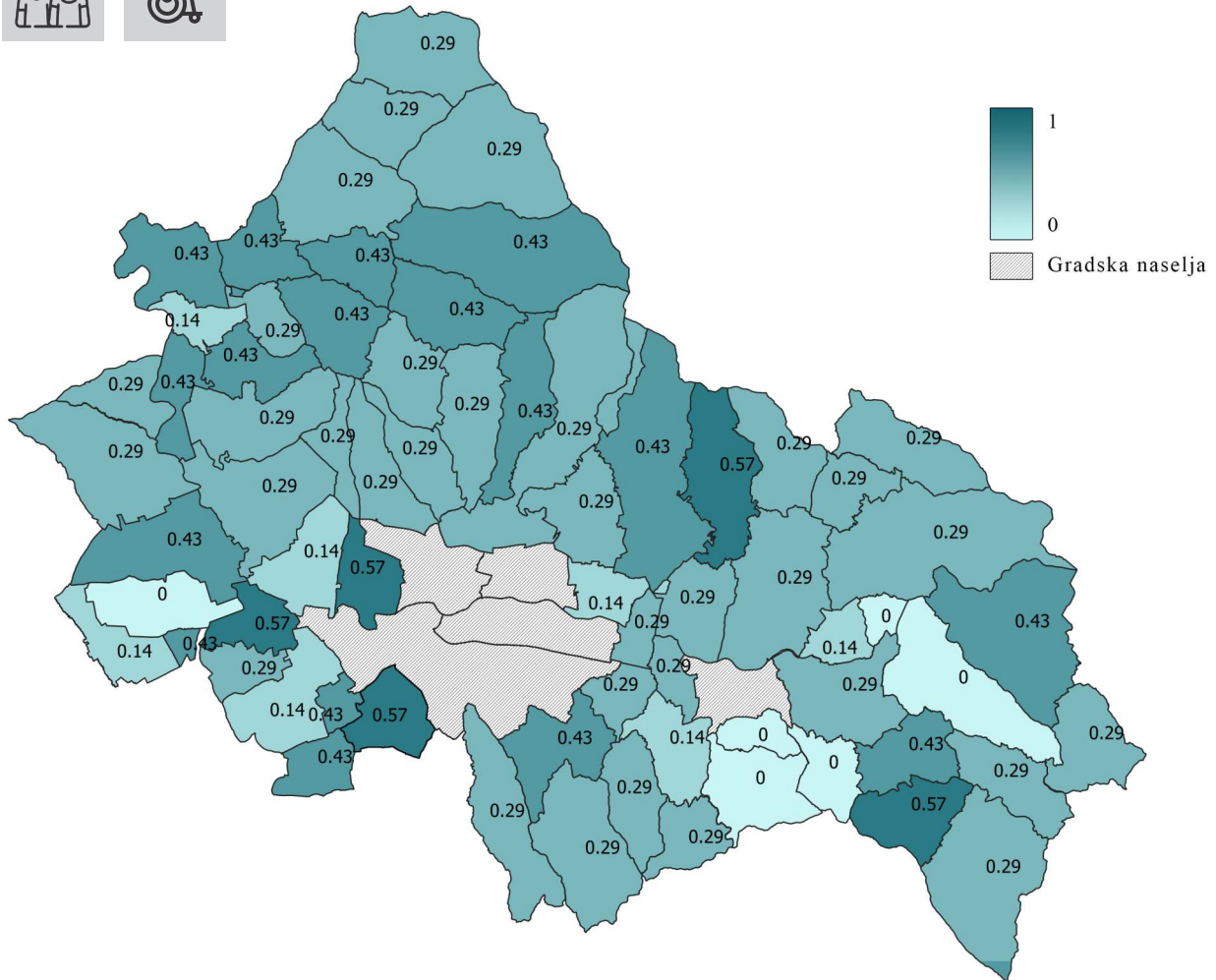
Postojanje vrtića ili predškolske ustanove

Postojanje vrtića za decu predškolskog uzrasta pruža mogućnost za ranu edukaciju i socijalizaciju dece, omogućavajući im razvoj kognitivnih, emocionalnih i socijalnih vještina pre nego što krenu u osnovnu školu.

Signal mobilnih operatera (SMO)

Pristup internetu omogućava učenicima pristup online obrazovnim resursima i alatima za učenje, što podržava kontinuirani razvoj znanja i vještina. Drugo, internet omogućava učiteljima pristup dodatnim nastavnim materijalima, kursevima i alatima za online nastavu, što unapređuje kvalitet obrazovanja u udaljenim naseljima. Takođe, internet pruža mogućnost povezivanja sa drugim školama, učiteljima i stručnjacima putem online platformi za razmenu iskustava i saradnju, čime se obogaćuje obrazovno iskustvo učenika i nastavnika u udaljenim naseljima.

RANJIVE GRUPE

Uvidom u rezultate analize indeksa pristupačnosti Prava na obrazovanje utvrđeno je da samo pet zajednica (7.2%) imaju vrednost indeksa preko 0.50 (0.57). Što generalno ukazuje na nisku dostupnost posmatranih javnih resursa neophodnih za realizaciju ovog Prava, jer 92.8%

zajednica ima vrednost indeksa ispod 0.45. U ovom segmentu izdvajaju se četiri grupe zajednica. Prva grupa obuhvata 24.64% zajednica koje imaju vrednost indeksa 0.43. Druga grupa zajednica koja čini 47.8% svih zajednica ima vrednost indeksa 0.29. Od toga samo trećina ovih zajednica ima osnovnu školu na svojoj teritoriji. Treća grupa zajednica (13.01%) ima vrednost indeksa 0.14. Ni u jednoj od zajednica koje pripadaju ovoj grupi nije identifikovana osnovna škola niti predškolska ustanova. U poslednjoj grupi se nalazi 5 zajednica koje imaju vrednost indeksa 0.

Kao i u prethodnom slučaju nije pronađena korelacija između broja dece i OSI populacije u jednoj zajednici i vrednosti indeksa, odnosno, nije pravilo da veći broj pripadnika analiziranih društvenih grupa znači da postoje srazmerno prisutni posmatrani javni resursi. Na primer Donja Studena sa 54 deteta, Knez Selo sa 133 deteta i Medoševac sa 561 detetom imaju na raspolaganju iste javne resurse i vrednost indeksa 0.57.

INDEKS PRISTUPAČNOSTI PRAVU NA INFORMISANOST

Pravo na informisanost je osnovno ljudsko pravo koje pojedincima osigurava pristup informacijama bez prepreka i diskriminacije, omogućujući im da budu upoznati sa relevantnim informacijama, idejama i događajima u društvu. Ovo pravo podrazumeva slobodu primanja, traženja, razmjene i širenja informacija putem različitih medija i izvora, te pristup informacijama koje su od javnog interesa, u skladu sa nacionalnim zakonima i međunarodnim standardima ljudskih prava.

INDIKATORI RESURSA

Signal mobilnih operatera (SMO)

Pristup internetu omogućava stanovnicima udaljenih naselja pristup širokom spektru informacija putem online medija, portala, i društvenih mreža, čime se poboljšava opšta

informisanost o lokalnim i globalnim dešavanjima. Takođe, internet pruža mogućnost učešća u online diskusijama, forumima i grupama koje se bave aktuelnim temama, što doprinosi razmeni ideja i mišljenja među stanovnicima udaljenih naselja. U tom smislu pristup internetu (SMO) unapređuje pristup informacijama i ostvarivanju prava na informisanost u posmatranim zajednicama.

Postojanje pošte

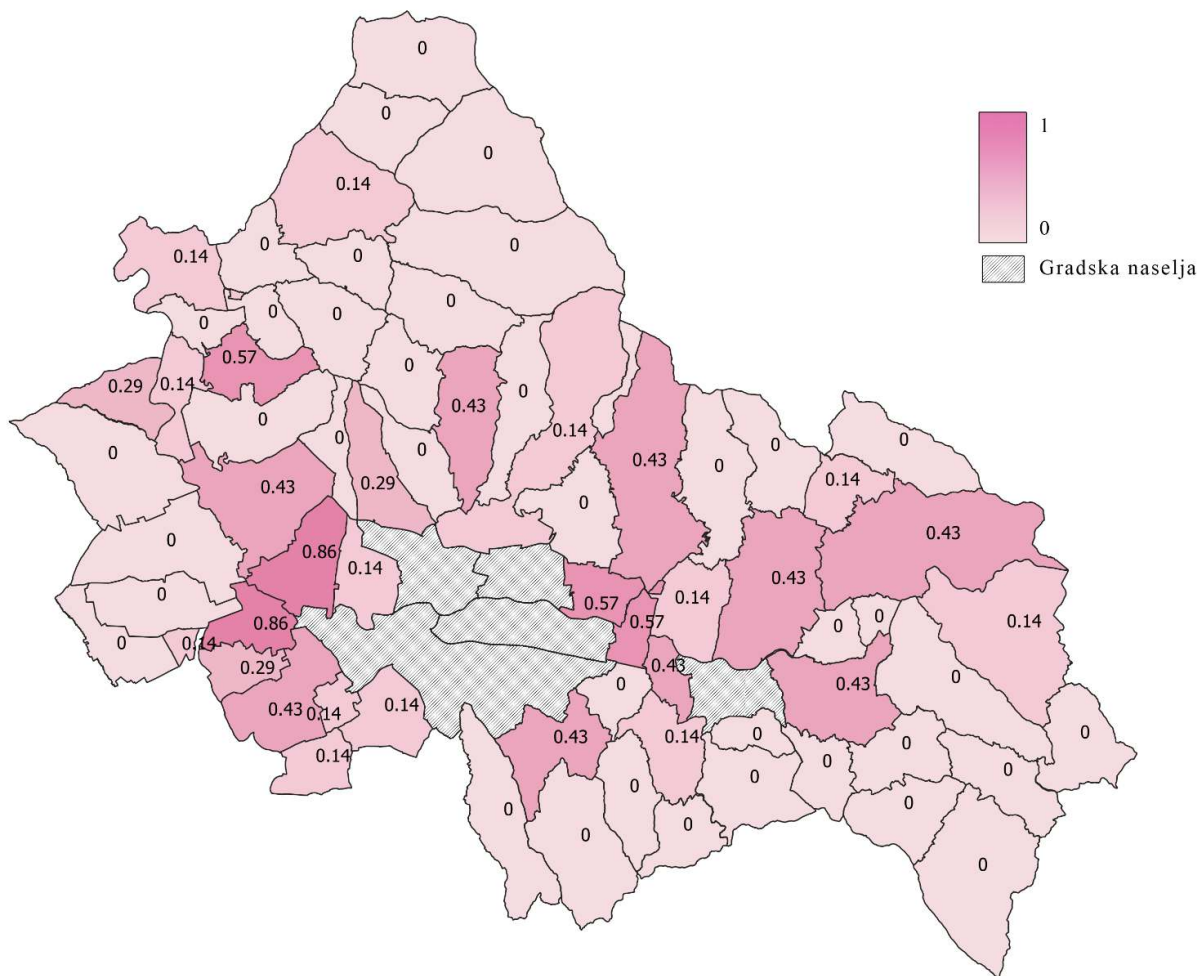
Pošta može pružiti usluge distribucije lokalnih novina, časopisa i drugih publikacija koje sadrže lokalne vesti i informacije, doprinoseći informisanosti stanovnika udaljenih naselja o lokalnim događajima i aktivnostima. Takođe, pošta može biti mesto gde se postavljaju javna obaveštenja, oglasi, i druge promocije lokalnih događaja, što dodatno unapređuje pristup informacijama u posmatranim zajednicama. Dodatno, pristup pošti je od suštinskog značaja za učešće u građanskom životu. Ovo uključuje prijem izbornog materijala, pravnih obaveštenja i sl.

Postojanje zdravstvene ustanove i apoteke

Prvo, zdravstvene stanice i apoteke pružaju stanovnicima udaljenih naselja pristup zdravstvenim informacijama i savetima putem zdravstvenih stručnjaka, što poboljšava njihovo razumevanje zdravstvenih pitanja i pruža im relevantne informacije o prevenciji bolesti i održavanju zdravlja. Drugo, zdravstvene stanice i apoteke mogu organizovati edukativne radionice, kampanje i distribuciju informativnih materijala o zdravstvenim temama, što doprinosi edukaciji stanovnika udaljenih naselja o važnim zdravstvenim pitanjima i postupcima. Takođe, zdravstvene stanice i apoteke često su centri za distribuciju zdravstvenih publikacija, brošura i letaka koje pružaju korisne informacije o lekovima, bolestima i zdravstvenim uslugama, što dodatno unapređuje informisanost stanovnika udaljenih naselja o zdravstvenim temama. Ovo sve zajedno doprinosi poboljšanju pristupa informacijama o zdravlju i ostvarivanju prava na informisanost u tim zajednicama.

RANJIVE GRUPE

Kao što se može uočiti, samo 5 zajednica ima vrednosti indeksa preko 0.5, i to 3 zajednice (Brzi brod, Donja Vrežina i Gornja Toponica) imaju vrednost indeksa 0.57, a Popovac i Deveti Maj 0.86, i većina njih se nalazi na obodu centralnih gradskih naselja. Sa druge strane, 92.75% zajednica se nalaze ispod vrednosti indeksa 0.50. Od toga 39 (56.52%) imaju vrednost indeksa 0. U slučaju ove grupe, podrška ostvarivanju Prava na informisanost kroz posmatrane

javne resurse je ostvarena samo kroz signal mobilnih operatera. Ovaj podatak se mora uzeti sa rezervom jer pored pomenutih resursa pristup TV signalu je veoma važan javni resurs, ali do podatka pokrivenosti zajednica istim nismo došli. Ostatak zajednica (36.23%) ima vrednost indeksa u rasponu od 0.14-0.43.

U prostornom smislu, primetno je da su zajednice udaljene od centralnih gradskih naselja, na obodima posmatranog područja, i zajednice koje imaju najniže vrednosti indeksa. Sa druge strane, broj stanovnika nije u korelaciji sa postojanjem posmatranih resursa, odnosno, veći broj stanovnika ne podrazumeva i prisustvo boljih resursa za ostvarivanje ovog Prava.

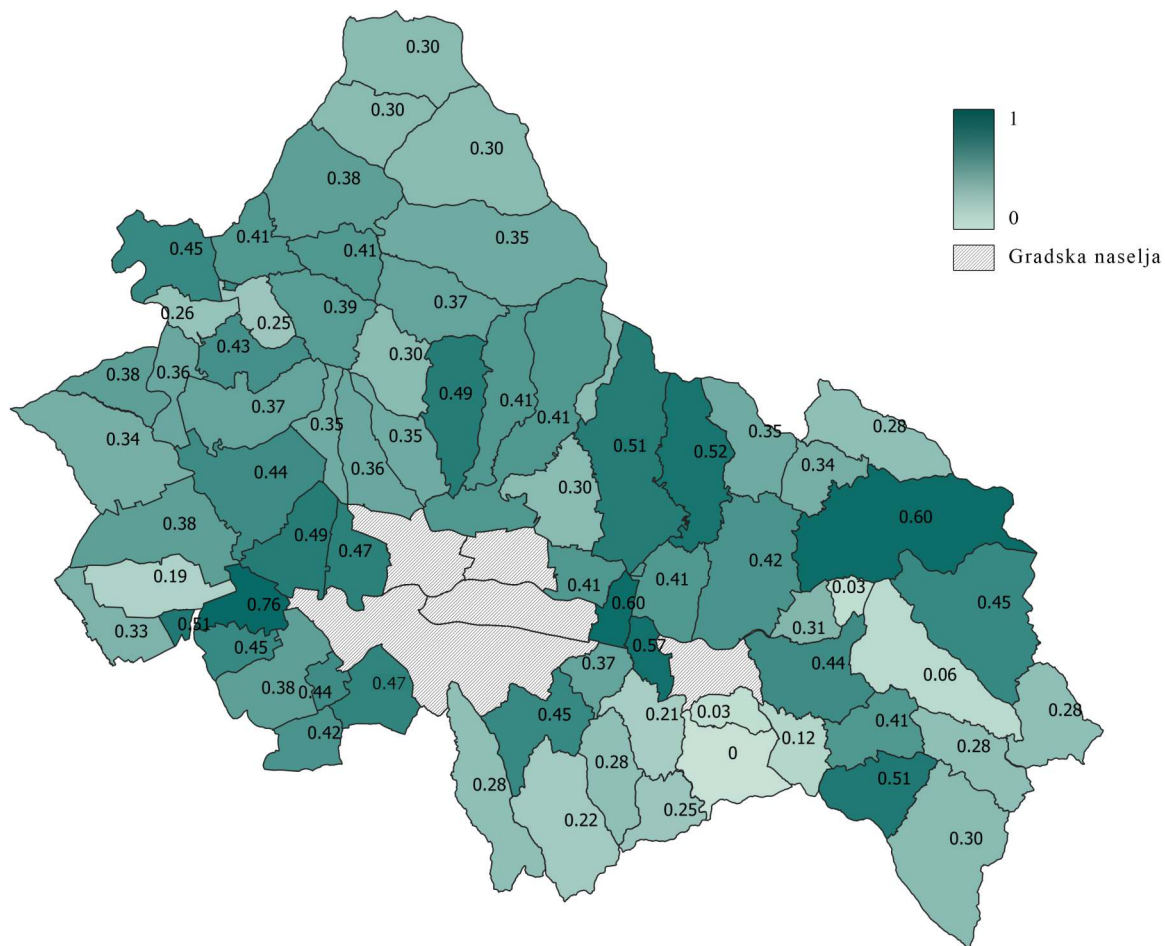
Uzevši u obzir prethodno navedeno, može se zaključiti da je podrška ostvarivanja pristupačnosti Prava na informisanost u kontekstu posmatranih resursa na niskom nivou.

INDEKS PRISTUPAČNOSTI LJUDSKIM PRAVIMA

Formiranje zbirnog indeksa ima za cilj prikaz sumirane vrednosti potencijala javnih resursa da podrže pristupačnost posmatranih ljudskih prava. Iako su indeksi korisni za pojednostavljeno prikazivanje složenih informacija i podataka za razumevanje konteksta prilikom donošenja odluka, jako je važno tumačiti vrednosti indeksa u kontekstu za koji je razvijan.

Ono što se može uočiti u odnosu na indekse pristupačnosti pojedinačnih Prava, u slučaju zbirnog indeksa raspodela vrednosti je ravnomernija. Sa druge strane, ostaje trend da se više od polovine posmatranih zajednica nalazi u zoni vrednosti indeksa ispod 0.5, ukupno 88.5%. Od toga ukupno 47.82% zajednica ima vrednosti indeksa u rasponu od 0.35-0.49, 34.78% zajednica ima vrednost indeksa od 0.19-0.35, i preostalih 7.2% zajednica ima vrednost indeksa od 0-0.12. Samo 11.5% zajednica ima vrednost indeksa iznad 0.50. Srednja vrednost indeksa na celoj posmatranoj teritoriji je 0.36. U tom smislu, vrednosti indeksa ukazuju na činjenicu da odabrani javni resursi, ukupno njih 11, u većini zajednica mogu delimično da podrže ostvarivanje posmatranih Prava.

Kako je analizirano područje u nadležnosti lokalnih jedinica samouprave, odnosno gradskih opština, u nastavku su prikazani i rezultati zbirnog indeksa po opštinama. Sva naselja u gradskoj opštini Crveni Krst, ukupno 24, se nalaze ispod vrednosti indeksa 0.50, od čega se najveći deo zajednica nalazi ispod vrednosti 0.39 (60%). Najveću vrednost indeksa u ovoj opštini ima Hum 0.49, dok najmanju vrednost indeksa ima Berčinac 0.25. Srednja vrednost indeksa za ovu opštinu iznosi 0.37. Gradska opština Pantelejev ima 14 zajednica. Zajednica koja ima najveću vrednost indeksa je Brzi Brod 0.6, dok Oreovac ima najveću vrednost indeksa je Brzi Brod 0.6, dok Oreovac ima vrednost indeksa 0.28. Osam opština ima vrednost indeksa

veću od 0.40. Srednja vrednost indeksa za gradsku opštinu Pantelejš je 0.40, što je ujedno i najveća srednja vrednost indeksa u odnosu na ostale opštine. Gradska opština Palilula ima 15 naselja. U ovoj opštini Deveti Maj ima najveću vrednost indeksa 0.76, a Krušce najmanju 0.29. Srednja vrednost indeksa za ovu opštinu Palilula iznosi 0.39. Gradska opština Niška Banja ima 17 zajednica od kojih se Sićevo ističe sa najvećom vrednosti indeksa od 0.6, a Radikina Bara sa najnižom 0, dok 10 zajednica ima vrednost indeksa ispod 0.3. Srednja vrednost indeksa ove gradske opštine je 0.28, što je ujedno i najniža srednja vrednost u odnosu na ostale opštine. Srednja vrednost indeksa na celom posmatranom području je 0.36.

DISKUSIJA

U skladu sa glavnim ciljem ove pilot studije, testiranje metodologije za merenje pristupačnosti ljudskih prava kroz prizmu dostupnih javnih resursa za njihovo ostvarivanje, formiran je indeks pristupačnosti ljudskih prava na teritoriji Grada Niša. Indeks će biti osnova za dalji razvoj aktivnosti informisanog zagovaranja podrške ostvarivanju ljudskih prava kroz adekvatne javne resurse na lokalnom nivou, nivou mesnih zajednica. U toku realizacije istraživanja kreirano je nekoliko baza sistematizovanih podataka koje mogu služiti za dalja detaljnija istraživanja. Kao rezultat terenskog istraživanja koji je imalo za cilj proveru i popis javnih resursa u mesnim zajednicama formirana je baza javnih resursa u vidu sistematizovane foto-dokumentacije. Na osnovu ove baze formirana je prostorna baza podataka u GIS okruženju, u kojoj su sistematizovani podaci o javnim resursima u mesnim zajednicama u skladu sa opisanim koracima.

Upravljanje i planiranje javnim resursa za potrebe podrške ostvarivanja bolje pristupačnosti ljudskih prava je složen proces i zahteva odlučivanje u dinamičnim uslovima koje podrazumeva sagledavanje velikog broja faktora, kako fizičkih, tako i demografskih i regulatornih, što sam proces odlučivanja čini zahtevnijim. Za konzistentnu i efikasnu aktivnost na ovom planu, neophodno je kreiranje jedinstvenog sistema za podršku odlučivanju. Nepostojanje jedinstvenog sistema može odložiti početak sistemskih aktivnosti na ovom planu. U skladu sa prethodno navedenim, predložena metodologija se pokazala korisnom kao instrument za podršku odlučivanju. Ista, predstavlja praktični i metodološki doprinos razvoju jedinstvenog sistema za podršku odlučivanju u ovoj oblasti.

Formirana baza omogućuje komparativnu višekriterijumsku analizu pristupačnosti ljudskim pravima kroz upoređivanje kako krovnog indeksa vitalnosti, kriterijuma, tako i pojedinačnih indikatora mesnih zajednica. Svakako ovo je pilot istraživanje i zahteva dalju razradu. Neki od potencijalnih pravaca u tom smislu su:

1. Detaljnija analiza postojećih indikatora javnih resursa

- a.** Detaljna analiza kvaliteta usluga koje javni resursi mogu da pruže da bi podržali pristupačnost određenom pravu. Na primer postojanje free WiFi zone u okviru školskog dvorišta može doprineti ostvarivanju prava na obrazovanje, informisanost i slobodno vreme i zabavu.
- b.** Detaljan popis dodatnih javnih resursa. Na primer dobijanje podataka od javnog značaja o PTT uslugama u domaćinstvima i sl.
- c.** Razvijanje metodologije za ocenu kapaciteta pojedinačnih javnih resursa da podrže pristupačnost pravima. Metodologija bi trebalo da pruži mogućnost rangiranja resursa na osnovu njihovih karakteristika i informiše donosiocce odluka o prioritetnim resursima u mesnim zajednicama.

2. Uključivanje stanovnika mesnih zajednica u proces analize pristupačnosti pravima

- a.** Istraživanje percepcije i stavova o ljudskim pravima i lokalnim potrebama za istim.
- b.** Ocena kapaciteta javnih resursa za podršku pristupačnosti ljudskim pravima od strane lokalnog stanovništva.
- c.** Osnaživanje lokalnog stanovništva za uključivanje u proces donošenja javnih politika zasnovanih na principima zaštite ljudskih prava, a u skladu sa ovom metodologijom.

3. Istraživanje mogućnosti olakšavanja procesa sakupljanja i analize podataka

- a.** Razvijanje namenske aplikacije za terensko istraživanje za automatsko unošenje podataka o javnim resursima, njihovo ocenjivanje i opis.
- b.** Razvijanje WebGIS portala za skladištenje i automatizovanu analizu podataka prikupljenih na terenu.

4. Upoređivanje indeksa pristupačnosti ljudskih prava sa drugim relevantnim indeksima radi sticanja uvida o mogućim korelacijama sektorskih aktivnosti na ljudska prava.

DODATNA ANALIZA

UPOREĐIVANJE INDEKSA PRISTUPAČNOSTI LJUDSKIH PRAVA SA INDEKSOM VITALNOSTI LOKALNIH ZAJEDNICA

U toku 2023. godine udruženje „Pravilo“ iz Niša sprovelo je istraživanje u kome je razvilo metodologiju za ocenu vitalnosti lokalnih zajednica i uradilo pilot studiju za područje Grada Niša. Istraživanje je sprovedeno u okviru projekta Dijalog promena koji realizuje Beogradska otvorena škola i koji je podržan od Delegacije Evropske unije u Srbiji. Zbog strukture podataka i teritorijalnog obuhvata koji je uzet u obzir u ovoj studiji, u ovom poglavlju predstavljamo rezultate upoređivanja vrednosti indeksa pristupačnosti ljudskih prava sa indeksom vitalnosti lokalnih zajednica.

KRATAK PRIKAZ METODOLOGIJE IZRAČUNAVANJA INDEKSA VITALNOSTI LOKALNIH ZAJEDNICA

Za potrebe ovog istraživanja posmatrano je 5 ključnih kriterijuma, važnih za prepoznavanje kapaciteta vitalnosti određene zajednice i to:

1. geografski položaj, prirodni potencijal i zaštita životne sredine
2. infrastruktura i komunikacije
3. zdravstvo
4. obrazovanje
5. društveni razvoj.

U okviru ovih kriterijuma definisani su i posmatrani indikatori, kako bi potrebe i resursi zajednica bili što detaljnije sagledani i prostorno su mapirani.

Za prvi kriterijum „geografski položaj, prirodni potencijal i zaštita životne sredine“ sagledani su sledeći indikatori:

- udaljenost od centra grada
- udaljenost od vodenih resursa (reke, jezera, rezervoari...)
- udaljenost od šuma
- zaštićena područja

Kada je u pitanju kriterijum „infrastruktura i transport“ posmatrani su indikatori:

- vrste puteva kojima se dolazi do lokalne zajednice
- vrste puteva koji se koriste unutar zajednice
- vrste transporta kojima se dolazi do lokalne zajednice
- frekventnost organizovanog javnog prevoza

Za kriterijum „zdravstvo“ posmatrana su dva indikatora i to:

- pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti
- prisustvo apoteka.

U okviru kriterijuma „društveni razvoj“ sagledano je 5 indikatora i to:

- broj sportsko-rekreativnih objekata
- broj registrovanih sportski klubovi
- broj objekata ustanove kulture
- broj manifestacija (sportskih, kulturnih, tradicionalnih...)
- broj verskih objekata.

Kriterijumi su ocenjeni kroz navedene indikatore. Za potrebe formiranja indeksa vitalnosti svaki indikator je ocenjivan (bodovan) korišćenjem četvorostepene skale ili binarnim ocenjivanjem:

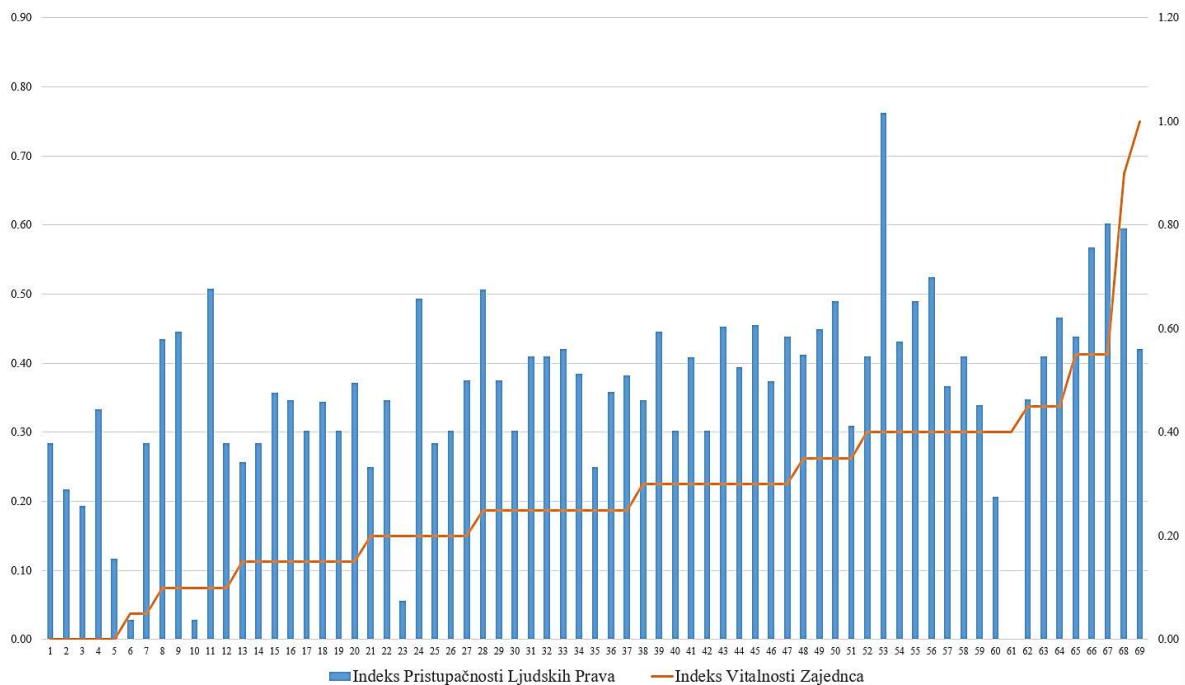
- 3 – aspekt predstavlja značajan potencijal za lokalni razvoj
- 2 – aspekt predstavlja umeren potencijal za lokalni razvoj

- 1 – aspekt predstavlja slab potencijal za lokalni razvoj
- 0 – posmatrani aspekt nije prisutan u analiziranom naselju

Nakon toga, je formiran indeks vitalnosti lokalnih zajednica kao normalizovana suma ocena pojedinačnih indikatora.

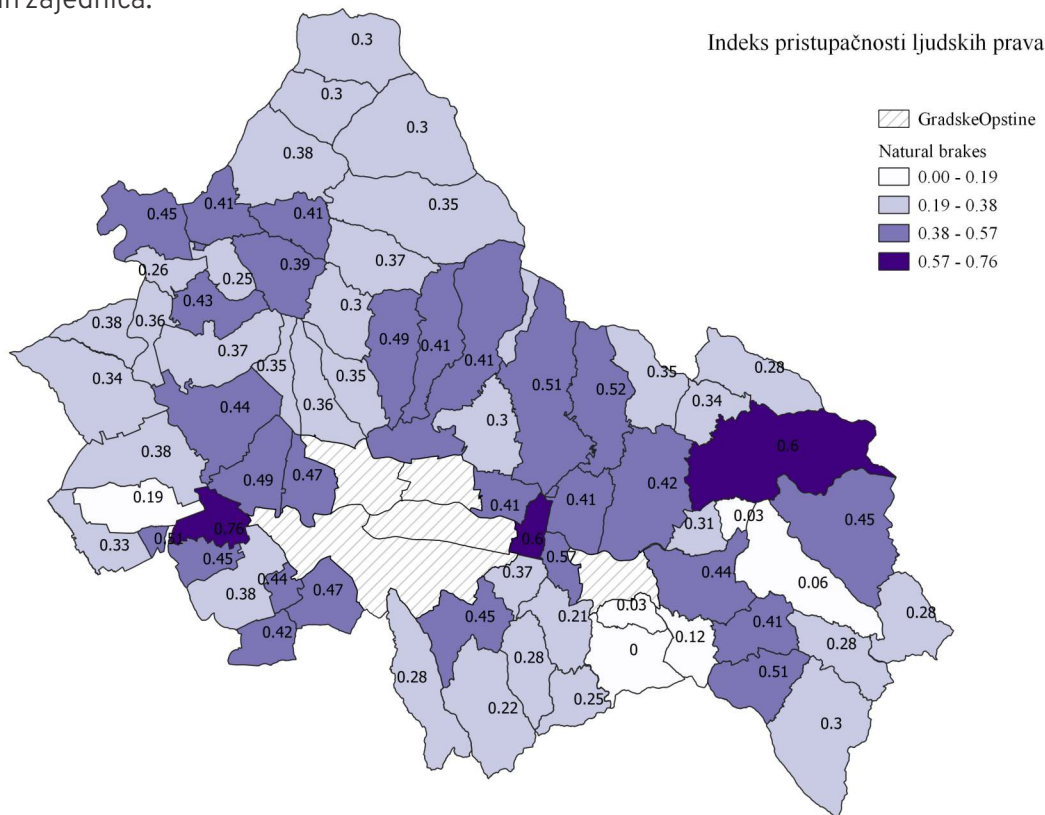
U nastavku su prikazani rezultati poređenja dva indeksa.

Kao što se može videti sa grafika ispod postoji pozitivna veza između varijabli, ali ta veza nije jako izražena. To znači da, iako postoji trend rasta u podacima, varijacije u vrednosti jednog indeksa ne prate strogo linearni rast vrednosti drugog indeksa.

Za upoređivanje prostorne distribucije vrednosti posmatranih indeksa zajednice su grupisane u četiri klase u odnosu na raspon vrednosti za svaki indeks ponaosob. Vrednosti su grupisane Jenks natural break tehnikom. Ova tehnika se često koristi u GIS okruženju za klasifikaciju podataka poput demografskih podataka, ekoloških parametara ili drugih prostornih varijabli. Prednost natural break tehnike je što daje rezultat u vidu diskretnih kategorija koje odražavaju prirodne strukture u podacima.

Na osnovu dobijenih klasa mogu se prepoznati i prostorni obrasci u kontekstu povezanosti dva indeksa. Za detaljniju prostornu analizu posmatranih indeksa potrebna je složenija statistička obrada podataka koja prevazilazi okvir ovog istraživanja. Svakako Prikazano poređenje je ilustracija mogućnosti daljeg razvoja pristupu analize pristupačnosti ljudskih prava na nivou mesnih zajednica.

Za upoređivanje prostorne distribucije vrednosti posmatranih indeksa zajednice su grupisane u četiri klase u odnosu na raspon vrednosti za svaki indeks ponaosob. Vrednosti su grupisane Jenks natural break tehnikom. Ova tehnika se često koristi u GIS okruženju za klasifikaciju podataka poput demografskih podataka, ekoloških parametara ili drugih prostornih varijabli. Prednost natural break tehnike je što daje rezultat u vidu diskretnih kategorija koje odražavaju prirodne strukture u podacima.

Na osnovu dobijenih klasa mogu se prepoznati i prostorni obrasci u kontekstu povezanosti dva indeksa. Za detaljniju prostornu analizu posmatranih indeksa potrebna je složenija statistička obrada podataka

